

ARGIA

1982 - Azaroa 28 - XLVgarren urtea 954 zenbakia 75 peza

Euskal herriko **L**aborarien **B**atasuna

E.L.B.:
Nekazarien
sindikato
berria
iparraldean

LARRY TRASK:
euskaltzale
ingelesa

- J. M. ODRIOZOLA
- G. GARATE

138
OFICINAS
500.000
CLIENTES
75.000
MILLONES

DE AHORRO, EN SOLAMENTE

21 años

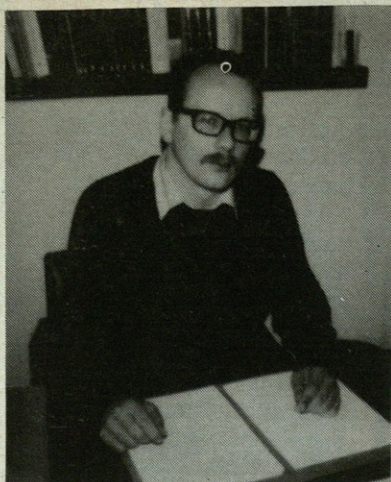
Eskerrikasko!

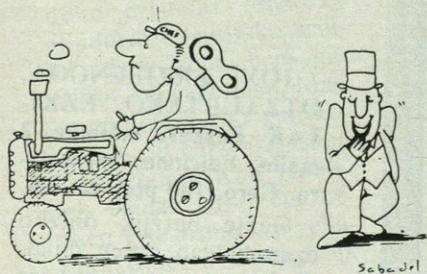
CAJA LABORAL POPULAR

LAN KIDE AURREZKIA

Euskadiko Kutxa

15.orr. Larry Trask, Ingeles euskaltzalea, ekarri digu orrialde hauetara gure Joserra Bilbao adiskideak. Gurutzegramak egiten zituen Larry-k ANAITASUNA aldizkarian, euskaldun guztiak larri larri jartzen zituelarik haiek betetzeko.

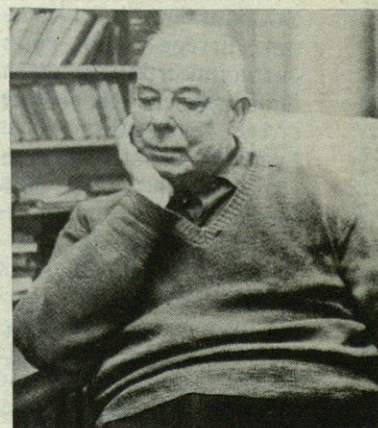
18.orr. Txinaberri dator Iparraldetik, Hego beroan ukan dezagun hango berri. E.L.B. sortu berriko Nekazari Sindikatoaz ari zaigu zuhur eta ziur.

NON-ZER

2. Aste-Giroa
4. GIZARTEA:
 4. Kasu! Gazteenak erretzen. ASTEMA
 6. Poloniako langileek Mendebaleko Sindikatu eta Partiduei.
 8. Nigeria, Erligioa eta Aita Santua.
10. HERRIKO PLAZA: J.M. Odriozola
12. SIKULUSALTSA: Zergatik janzten garen. L.M. BANDRES
15. LARRY TRASK: Hizkuntzalari gurutzegramatzailea. J.R. BILBAO
18. E.L.B. Nekazarien Sindikato berria Iparraldean. TXINABERRI
22. Karlos Otegiarekin euskal literatura aztertzen. X. Etxaniz.
25. GOTZON GARATE: Fonetika terminologia
26. Bertsolari Txapelketa: Oiarzun. ZALDUBI
28. Literatur txokoa:
 28. Kenneth White kanpotarra. Jon Gazenave.
 30. Liburu kritika: Itxaro Borda
31. Zinema:
 31. Missing: X.E.
 33. RENOIR, omenaldi soil bat X. PORTUGAL
34. Artea: Totem-ak jarraitzen du. MALLUKI
36. Antzerkia: ANTZERTI aldizkaria.
38. Jo... Adarra
39. Bertsoak: Aitasantuari. Itxarok jarriak.
40. Azkenekoa: Murumendi.

Kultur orrialdeetan, antzerkia, literatura, zinema eta arteari buruzko sailetaz aparte, bertsolari txapelketako Oiarzungo saioaz egin du Zaldubik erreportaia eder bat, hala nola Karlos Otegiarekin elkarrizketa Xabier Etxanizek.

Firmen artean ere badauzkagu aste honetan majina bat, zein baino zein ederrago. Jose Manuel Odriozola esatebatera, edo Luis Mari Bandres, edota Gotzon Garate, Cazenave... e.a. e.a...

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakarkoa, «Beltza», R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julien Kalzada, Pello Lizarra, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarriñandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behe. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

ASTE GIROA

LIBURUAK

COLIN MC NAUGHTON. ERREGE SEGAPYOA. Benjamin bilduma. E.V. 190 pta. 42 orri.

6 urtetik gorakoek irakurtzeko edo gazteagoei kontatzeko, eginkizun eta gertaeraz osatutako ipuin gaurkotua dio liburuaren atzekaldean.

Izan ere edozein bihurtzaiteke lehen minet haurtzaroko garaietara ipuin honen bidez. Gure gaztetako errege, herensuge, damakil, sorgin, erraldoi, gaztelu eta antzekoak denak batu dira liburu honetan. Errege batek egun gutzia irakurtzen igarotzen omen zuen eta herriak bere errege zenak ausarta eta kementsu behar zuela erizten zion, horregatik egun batez erregek gaztelutik irteten behar izaten du herensugeak hil eta damakilak salbatzera. Baina ikusmena oso laburra duenez, abentura barregarri anitz gertatzen zaio. Irudiak oso onak dira eta zenbait unetan liburuaren haria eramaten laguntzen dute.

Guk, tira, gurea bota dugu, zuei dagokizue orain.

* * *

AITOR ZENARRUZA-BEITIA. 2R2 ETA OLARGARROA. Euskara mailaka. O maila. Ediciones Mensajero. GERO. 125 pta. 24 orri.

Joan den astean Gerok ateratako saileko I. maila aztertu bagenuen, orain O edo horren aurrekoari mugatuko gataizkio. 4 irakurgai ditu maila honek baina guk oraingoz bat bakarrik aurkeztuko dizuegu.

Maila honi garrantzitsu deritzogu irakaskintza

mailan, izan ere, hizkuntza berri batez jabetu nahi duenari ahalik eta materialerik onena eskuratu behar bait zaio.

Ipuin antzeko honek irudiak ditu nagusi, eta bere xedea 1. 2 eta 3. pertsonak bai singularrean eta bai pluralean ezagutzeaz gainera, gauza gutxi batzuren izenak ematea du. Zenbakiak agertzen dira, eta galdera erantzunaren teknika ere badakar. Honekin ikasleak badu lehenen astean ikasitako gaiak sendo jabetzerik, baina murriz samarra iruditu zaigu edukina eta honen errepikaketa. Ipuinak 24 orri izan ordez 60 baleuzka, ikasleak sendoago sintetiza lezake irakurtzearen irakurtzeaz, eta lehen esan bezala 15 hitz sartu ordez 30 sartu balitu, aukera zabalagoa luke irakasleak hitzen mailakatze bidez ariketa jasagarriagoak lantzeko. Aprobetxagarriagoa egin liteke horrelako lan bat, ikaslearen oinarri sendoa eratzen ari bait da.

Elkarren segidan datozkigu Euskaltzaindia kale-ratzen dituen urteroko zenbakiak eskutara. Eta gure jarrrerari jarraitzeko 1923. urteko zenbakiaren zertzeladak zabalduko dizkizuegu.

Urte honetako zenbakia sakona da edukinez, gai bakar bat bait darabil bere barnean, baina gai luze eta ongi eramandakoa. Garai haietan horretarako premia nabaritzen zela eta, euskararen afijo edo hizkien lehenen zerrenda Azkuek egin zuen, eta hau da hain zuzen liburu honen mamia, zerrenda hau bere «Morfología Vasca»n sartzen du berak. 382 orri gai honi bakarrik eskaintzeak dakarren maisutasunaren aipabezarrik ez dugu ikusten ba. Azken orritan gramatikazko atalei (izen, onomatopeia, kopulati-boe. a.) ekiten die Resurrekzion jaunak, baina lanaren haseran bukatu egiten da urte horretako zenbakia, hurrengoan jarraituko duelakoan gaude.

* * *

JOXE ERZIBENGOA. OTZAUURTEKO EZKILAK. Euskara mailaka. 2 maila. Ediciones Mensajero. Gero. 100 pta. 44 orri.

Gazte batzuk ohizko egun batean duten ibilaldia kontatzen digu euskara ikasten ari direnentzako liburu honek. Bertan edozein egunetan ematen diren hizketaldi eta egoerak datoz, hizkuntzarekin harremanetan dagoenak hainbestetan behar izaten dituen hitz eta esakerak hain zuzen. Gainera elkarriketan datza, gutxi dira kontalariaren aipamen eta deskribzioak.

Hizkuntza soila eta nolana hiko da, eta lexiko mailan ahul samar dabilen ikasleari on egingo dio. Asmoz eta mamiz ongi lotzen zaio hizkuntza mailari, eta horretaz gain edukina luze samarra da, materialerik badela alegia hasibide antzera, hemendik abiatuz agertzen denarekin

RAINER MALKOWSKI. SUDURRA. Benjamin bilduma. E.V. 190 pta. 38 orri.

Nikolas Gogol 19. mendeko errusiar idazleak «Sudurra» deitutako ipuina idatzi zuen bere garaian, eta Rainer Malkowski olerkariak gaurko egin du hark asmatutakoa. Irudiak Rolf Köhlerrek eginak dira, eta beraien errealismo eta zehatzerako joera aipagarriak iruditu zaizkigu.

Haria sudur batek darama, goiz batez Errusiko jaurlaritzako aholkulari bat sudurrik gabe esnatzen da, eta zirt edo zart, honen bila abiatzen da hiriko zoko guztietara. Tartean Ivan Yakolevitch ileapainlaria ere badabilela, baina ez dago sudur horren azterrenik.

Umeek ziur aski ipuin hauetan gehien jain nahi dutena sudurra nola eta nork harrapatua izan den ohi da, baina hauentzat zoritxarrez idazleak ez digu horrelakorik argitzen azkenean. A, pertsonaia Platon Koussmitch Kovaliov deitzen da.

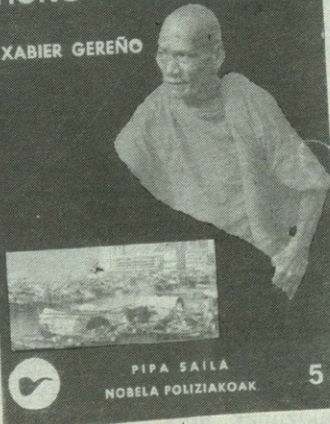
XABIER GEREÑO. JURGI KAPITAINA HONG KONG EN. Pipa saila, nobela poliziakoak 5. Xabier Gereño argitaldaria. 240 pta. 127 orri.

Ezin konta ahala kalera-tzen dira idazle honen idazlanak, eta aldizkari honetatik bere idaztanke-ra, hiztegia e.a. nolakoak diren kontatzen hasteari ez diogu zuhur erizten, behin baino gehiagotan egin bait dugu.

Beste ildo batetik eramango dugu gaurko haria. Gereñori bere lanerako gaitasuna eskertu egin behar zaio, euskaldunberriak irakurgai arruntak behar ditu, baina ez bat ala bi, asko eta asko baizik. Ikus ditzagun Gereñok demazkigun obariak: alde batetik lan zabal bat eskaintzen dio ikasleari, honek irakurriaren irakurriaz euskararen joskerak eta behar bezala erabil ditzan. Bestalde, ikasle batek Gereñoren elaberri bat bukatzean baikortasun bat nabari deza-ke, irakurri duena ulertu eta jaso egin duela alegia, ondoren beste bati ekin diezaioke eta gero beste bati. Gereñok gai mailan ere aukera zabala dakar, ikasleak eskertu egin behar dio guzti hau langile saiatu honi.

JURGI KAPITAINA HONG KONG - EN

XABIER GEREÑO

FEDERIKO KRUTWIG. JAKINTZA-BAITHA. Belatzen baratza saila 2. Haranburu argitaldaria 650 pta. 173 orri.

Krutwigen «Otsoaren bila»ren aurreneko zatia iruditu zaigu guri liburu hau, behintzat pertsonaia bat eta egoerak berdinak dira bietan. Jakintza-Baitha Gardunaldeko kultura berjasotzen saiatzen den talde bat da, eta hori oinarri duela, elaberri hau zabaltu digu egileak. Bere sormen bukagabeari kulturazko ñabardura zenbait lotzen zaio bertan. Bere betiko idaztankeran emana.

EUSKADIKO TRIKITIXA TXAPELKETA AZPEITIA «IZ»-k argitaratua.

Abiada polita darabilte IZ-koek. Trikitixa txapelketaren semifinaleko emandirik politenak argitaratu bait dituzte finala ospatu denerako. Finalekoa ere berehala izanen dugula espero dugu, beraz.

Bi kasete hauetan azaltzen diren trikitilari guztiak aipatzea luzeegia izango litzateke. Miel Azkuek, bestalde, dotore esplikatu zuen semifinala aurreko asteetan. Azpeitiko jaialdian izan ez bazinen, han jotakoak ezagutzeko aukera ederra. Han izan bazinen ere, lasaiago entzuteko aitzakia.

Gauza bat da egia. Badatorrela trikitilari gazte mordoxka bat atzetik bul-tzaka, leku eske. Herri txikietakoak nahiz Bilbokoak. Amak ez zidan sinistu nahi Kepa eta Ramosek euskaraz ez dakitenik.

KASU! gaztenek erretzen

Jack Lang, Frantses estaduko kultur ministroa, jitekoa omen zaigu datorren azaroaren 6an. Esku hutsik ez, noski. Behar omen ditu gobernuak euskararen irakaskuntzari buruz finkatu xede berriak agertu ofizialki. Ez hain berriak funtsean, ezen Bordaleko Akademiako errektoreak xede hauen berri eman bait du duela gutti Baionako Suprefeturaren egin prentsaurreko baten karietara.

Une berean hauteskunde solasak badabilta ezker-eskuin. Martxoko ditugu munizipalak eta badirudike bakoitzaren postura erabat erabakita dagoela. Batez ere abertzale mugimenduan. Gure borroka non den, zein den nehork ez erraiten —ezin erran?— gehiago, argi dagoela gobernuak gure kontra daraman politika. Iduri luke maiatzaren 11an, Mitterrand-ek irabazi zuen egunaren bihar-munean hain xuxen, gaudela oraino, egun honek ondotik zetozenak oro irentsi bailituan urte bat t'erdiz. Ber galderak, ber ezinak. Impasse bera.

Coefficient de réparation historique baten ehorzketaz

Coefficient de réparation historique delako konzepto guztiz xuxen hau PSak zuen kanpaina elektoralean aintzinatu: hexagonoko herriei urtez urte estadoak jasan arazi desmasien araberrako konpontzea, erreparazioa behar zitzaiea eman herri hauei berei. Hots, non eta kultur-zanpaketa handiagoa, bortitzagoa, orduan eta medio, bide gehiago galdutakoaren berreskuratzeko.

Jack Lang-en proposamenak ideia polit honen ehortzaile. (ez ote gu berretter?).

Joanden uztailetik hona zenbait urrats gibelera emanik zaizkigu proiektu berriak eta hain segur definitiboak heldu: ikastolekiko kolaboraziora ez da gehiago aipu, beraz, lehen inplizitoki errekonozitzen zena gaur, beti inplizitoki, ukatzen da. Gobernuak klase espermental batzu sortuko ditu ama eskoletan beretan, euskara sartuko bait da bigarren mailako zenbait irakaskuntzatan.

Esperimentalak eta boluntaris- moan oinarrituak: eskolako buruzagi, errient eta gurasoen boluntaris- moan. Eta hain xuxen coefficient de réparation historique horrek minimoki eskatzen duena obligazioa da. Funtsean SEASKA-k bi irakasbide sistema interesgarri harekin obligazio honen formula egokiena atxeman bait zuen, nehor ez traumatizatzeko gisan, zinezko elebitasun bati buruz joateko.

Gainera badakigu orain arteko euskararen irakaskuntzari buruzko legeekin zer gertatu den: ikasle- gurasoei zinezko informaziorik ez, irakasle formaturik eta konpetenterik ez, legea nehor ez aplikatua, beti lizeoko buruzagiaren arbitrarioraren pean edo administrazioaren bulegokratismoaren menean. Oronen buru legea eta honen aplikazio efikazaren artean dagoen leizean uzkaile dira urteak, gure esperantzak, deretxoak eta eskakizunak, hots, euskara bera.

Nori sinetsaraziko esperientzia hau denetan aplikatuko dela? ez duela SNIko errient batek, eskola bateko buruzagiak edo akademiako bulego batek behaztopa-araziko?

Nori sinetsaraziko honekin euskara salbatuko dela? elebitasunera iritsiko garela?

«Orain arte auto batekin —Seaskarekin— ari ginen, honen ordezkari bizikleta digute eskaintzen» (konotazio ekologiko guziaz baztertuz!)

Maniobra agerian da: ikastolen orde zerbait jarri, nihondik ere haien lana betekoz ez duena bainan hori bait dute presezki jendeari sinets-arazi nahiko, orduan ikastolek double emploi egingen dute, sobran izanen dira, diru publikoa ukatuko zaie eta horrela ikastolak sos eskasez itoko ala pribatizaziora, zokoratzea erakarriko.

Hortan gaude Seaskak bere biltzar nagusia ospatzen duela bi partetan. Bigarren partean, Jack Lang-en bisi-

taren ondotik doi doa, erabakiak hartu behar dituzte, dudarik gabe, mobilizazio kanpaina berri bati hasiera emanez. A suivre donc baina panorama politikoa ez da optimista jartzen zaituen horietarik...

Maiatzaren 11a luze bat

Halako ezin bat sendi da ezker abertzale mugimenduan maiatzaren 12ra iragaiteko. Urte bat ta erdi hon-tan ba gabiltza klarifikazio eta era berean afirmazio politiko baten atzetik. Alferrik. Mugimenduak ez ditu bere helburu-estrategiak argitu, ez du bere orijinalitatea erakutsi, eta batez ere, ondorioz, ez du aldarrikatu zertara doan gure borroka, zertan den elgar ezin aditsua PSarekin.

Beharrezkoa genuen haustura ez da egin, ez ideietan, ez praktikan. Lanoak ba dirau, batzuek nahiez entreteniturik. Eta lano hortatik abertzale mugimenduaren itxura arrosatuz doa. PSa eta gure arteko (funtsezko) diferentzia gero eta guttiago ageri da. Eta hauteskundeetan abertzale batzuek —Herriarteki, Herri Talde— PSarekin batera joateak ezberdintasun hori leundu eta kasik deuseztatuko du.

Zenbaitzuek pentsu zuten azken gertakizunekin (Xabier, Ikastolak) haustura egingen zela eta ezker abertzalea bere borrokari kontenidoa bihurtuz azkartuko zela. Ez da horrela gertatu. Zendako? Xabier-en kasuan, hain segur militante honi hurbilen dagoen talde politikoa, Herri Taldea, bere kontradikzioetan gakotua delako: jokamolde erreformista bat ukanez (PSarekin loturak atxiki edo bilatu) nola defendi ekintza rupturista bat (Frantzi sozialistan atrako bat egitea)? Horrela hastetik Xabier-en defentsa bere kontenidoaz hustua da, gabetua. Beraz gelditua. Xabier-en auzia abenduan izanen da. Kanpaina humanitario bat egingen ote? Sortez les mouchoirs.

Ikastolen kasua diferentea da: Seaska-k, kanpainaren hastetik bururainoko eramaileak, ez zituen arazorri bere konotazio politikoak agertzen ahal. Talde politikoen lana zen arazoa kontexto politiko global batean berriz situatzea, ondorioak ateraz. Lehen aipatu kontradikzioengatik Herri Taldeek ez zuten hori egiten ahal, ez eta ere egin gogo. «Laguntza» taldeak berriz, bere lana aktibismo hutsera mugatuz ez du kapazitate hori ukan. Ukan balu ere sortu den giroa ikusiz ez dut uste entzuna izanen zenik.

Ba gutzak beraz hauteskundeetara, pozik, berdin PSarekin, ustez eta «cette campagne pour les municipales sera un moment fort dans la création d'un mouvement révolutionnaire (!) de masse (!) oeuvrant à la libération nationale et sociale du PTB (!)». Exklamaziozko puntuak nereak dira. Nahikoa delakoan hobe hortan uztea HT-en zitazione hori. Sinisten dituztea beraiek holako esaldiak?

Hauteskundeekin ez da militanteen hemoragia geldituko, erreformismo bideetatik abiatzeak ez dakarte besterik. Otoi ez tapa begiak: Herri Tal-

deetan ez dira zorigaitzez 1.000 militante. Ez naiz ausartzen zinezko xifrearen ematera...

Igarlearena ez da beti errexa. Usu ere beharrik ekibakorra. Ez gara lehen aldikotz hemen horren pesimistak agertzen. Eta behar bada tronpatu egiten gara ekibokatzen, behar bada HTen taktika emankorra izanen da... Dudan —tiba bat sortu eta mamituko dela abstentionisten arte-tik, elektionetara ez doazenen bilgarri... eta besteen akuilagarri.

Astema

Poloniako arazoa berriro ere lehen mailan jartzen hasia denez, hona hemen euskarara itzulita, erdaraz irakurri ahal izan dudana hango langile erakunde baten dokumenta.

Erakunde hori, Varsoviako Solidarnosc-eko Entrepresenarteko Langile Komitea da. Karta iriki bat idatzi dute mendealeko sindikatu eta langile partiduei. LCR-ko Combatera ailegatu da, eta handik itzuli egin dut.

Poloniako arazoa berriro lehen mailan jartzen hasia denez, aldizkari hortako artikulua baten itzulpena bidaltzen dizuet. Duela urte bete, nik neuk EGIN-era bidalitako artikulua baten ondoren Euskadiko iraultzaileen arteko kriston debate itsusia armatu zela gogoan harturik, artikulua egokia iruditzen zait argitaratzeko.

Joseba BARRIOLA

Eskutitz irekia

Poloniako langileek mendealeko sindikatu eta langile partiduei

«LAGUNOK: Jaruzelsky jeneralaren Juntak, suntsitu nahi ditu 1980-go abuztuko langile garaipenaren aztarna guztiak. 1982.-go urriaren 8-an, diputatuek, POUP-eko Komite Zentralaren Organizaziorako Departamendua-ren «apparachiks»-en zuzendaritzapean, Solidarnosc Sindikatu Independiente eta Autojestionatua-ren «disoluzioaren» aldeko botoa eman zuten.

Horrela, Juntak ankapetu egin ditu 1980.-go abuztuan onartu zuen Akordioak eta ordudanik 1981.-go abendu arte langile eta nezkazari erakunde independenteekin izenpetu zituen konbenio guztiak; areago oraindik, 1981.-go abenduaren 16-ean eginiko deklarapena, zeinean Solidarnosc eta gainontzeko sindikatuek beren estatutoetan onarturiko ekintzak aurrera eramanez ahal izanez luketela segurtatzen zen, dena, Juntak gezurtatu du.

Gaur egun, Junta, Rakowski eta gainontzeko ordezkariak zibilen bidez, ideia faltsu bat ari da zabaltzen. Izutu-

riko gizarteari eta atzerriko iritzi publikoari azaldu behar zaie Solidarnosc-ak ez duela akordiorik nahi, abenduaren 13 ezkerroztik dialogoa eta akordioaren aurka dagoela eta horregaitik Solidarnosc akabatu behar dela. «Sozialismo»-aren eta «Pake Internazionala»-ren izenean, diote hori dena.

Argi eta garbi esan nahi dugu, gezur hutsa dela hori. Solidarnosc-eko partaidek eta bere zuzendaritza klandestinoak —eta ondorenez gure Varsoviako Entrepresenarteko Langile Komiteak— azaldu diote behin baino gehiagotan Juntari, dialogorako eta akordioetara ailegatzeko borondatea. Exijitu dugun kondizio politikoa eta humanitarioa bakarrik haxe izan da: Lech Walesa eta Solidarnosc-eko gainontzeko presoak askatasuna. Prest ginen dialogorako, «estado de guerra» kondiziopean ere, pistola eta tankeen mehatxupean ere.

Ekainaren bukaeratik, abuztuaren bukaeraino greba guztiak eta manifestazioak, Polonia osoan, gelditu gabe. Uztailaren hasieran, Solidarnosc-eko zuzendaritza klandestinoak resoluzio bat argitaratu zuen; ehundaka, mila eta milaka zabaldu zen. Deklarazioaren titulua «Bost aldiz bai», zen. Deklarazio horretan, dialogorako eta negoziaketarako prest ginatea azpimarratzen zen.

Abuztuaren 31-ko manifestapen paketsuen prestaketa garaian ere, Solidarnosc-eko zuzendaritzak berriro dei egin zion Juntari elkarkonponte eta akordio batera ailegatzeko. Manifestapen paketsu haiek baino lau egun lehenago, Solidarnosc-eko bost militantek, zuzendaritzaren baimena zutelarik eta Sindikatu Autonomoen Konfederakuntzarekin batera, karta bat bidali zioten Jaruzelski-ri, elkarkonpontearako dei larri bat egin. Poliziak, ordea, abuztuaren 31-ko manifestapen paketsuak, inauteri odoltsu bat bihurtu zuen.

Juntak ez du onartu Solidarnosc klandestinoaren deia; ezta ere, ez dio kasorik egin Elizak aurreratutako jarrrera konziliatzaileari. Sindikatoko experto eta zenbait militanteen jarrrera dialogatzailea ere, ixiltasun hesi baten kontra jo egin dute. Poloniar intelektual Taldearen «memorandum»-a «Elkarhizketak: Esperientzia eta Etorkizuna» tituloz ezaguna; «Abuztua iraila ondoren» izeneko Solidarnosc-eko militanteen testua, elkarkonpentearen aldekoa bera... hori dena jeneralaren zakarrontzian bukatu da.

Aipatutako gertakizun guzti hauek zera adierazten dute, alegia, gure historia nazionalaren momentu larri hauetan, Solidarnosc-en organizatzaile langile mogimendua izan dela pazientzi eta heldutasun politikoa frogatu duena. Alderantziz, Junta boterean irauntzeko, dena (langileen odola, ekonomia eta soberania nazionala) sakrifikatzeko prest egon da eta prest dago. Zinikoki esan zuen Urban-ek, Junta-ka portaboa: «Gobernua elikatuko da».

Ez da ahaztu behar ere, gure sindikatuaren ekintza legaleko 16 hilabeteetan, eginiko biolentziarik nabarmenena, lehenoko sindikatu ustel haietako bi jauntxo fabriketatik karretiletan ateratzea izan zela. Hara hemen, berriz, Juntak bere hamar hilabeteetan utziriko «emaitza»: hamarkada langile erailak, ahundaka poliziaren eskuetan eta kartzeletan torturatuak, milaka kolpeatuak, lan-posturik gabe utziak, atxilotuak eta kartzeletara urtetarako bidaliak bere ekintza sindikalagatik, eta ehunda-milaka militariza-

itutako enpresetan eguneroko izuaren pean. Baldin eta Juntako Portabozak explikatzen ba dizuete gure sindikatuen «plan odoltsuak», ez ahaztu, orduan, hitzegiten dizueten hoiek direla horrelako «emaitzaz» harrotu daitezkeen eraileen portabozak.

Gaur egun, Polonian, sindikatuen arazoa ez dago askatasun politiko eta ekonomikoari buruzko debateen erdigunean; arazo hori poliziaren ardureetako erdigunean soilik dago. Eta oker uler ez daitezen: Junta militarrek ez du sozialismoaren alde burrukatzen; bere boterea eta pribilegioen alde burrukatzen du. Honengatik gertatzen zaio horren alperrikakoa Solidarnosc-ekin dialogoa. Gaur, atzo bezala.

Oraindik uste dutenok «herri boterea» edo are gehiago «produktio bitartekoan habego soziala» mantentzea dela Polonian jokatzeko ari dena, uste

hoietakoak —eta barkatu hitzagatik— erremediorik gabeko tonto hutsak dira. Polonian, Juntak ahalak ari da egiten «tontoentzako sozialismo» bat mantentzeko; zigorra, beldurra, korrupzioa, kartzelak eta fabriketako zuzendarien tiranian, komisario militarra, poliziaren agente eta «apparachiks»-en tiranian oinarrituriko sozialismoa nahi du mantendu. Poloniako langilek, horrelako «sozialismo»-z eta horrelako «botere popularra»-z kope-taraino daude.

Juntak uste du «disolbitu» egin duela Solidarnosc Sindikatu Independentiente eta Autojestionatua. Zuetako batek baino gehiagok galdetuko du orain: Hitzegin daiteke oraindik Solidarnosc-ez, merezi ahal du oraindik Solidarnosc apoiatzea? Jakin ezazue orduan, gure sindikatua ezin daitekeela «disolbitu». Poloniako langile klasea «disolbitu» ezin daitekeen bezala. De-

segin daiteke langile klasea, ez «disolbitu», baina honek, Poloniako langile munduaren suntsitze fisikoa esan nahi du.

Ez gara ari exajeraziotan. Zuek diozue «solidaritatega», guk diogu «askatasuna», zuek diozue «sozialismoa» guk diogu «justizia eta autojestioa». Galdetu eiozue zeuen buruari: denbora luzez mantendu al daiteke kartzelan askatasun egarria, justizia nahia eta bizitza egoki eta lanaren bitartekoaren kontrolaren beharra? Honengatik, diogu, Solidarnosc ez da «disolbitua» izan eta ezin da «disolbitu». Gaur klandestinitatera mugatua, giltzapetua, pape-retain «disolbitua», jeneraleen begietan dizdiratzen du beldurraren dizdiraz.

Lagunok: mendebaldeko erakunde sindikalengandik eta langile partiduengandik, Solidarnosc-eko militante zigortuen aldeko ekintza baterakoiak eta zabalak espero dugu. Zuengandik espero dugu ere, internazional mailan, hemengo gure gorilak merezi duten erantzuna.

Ohartarazi nahi dizuegu ere hone-taz: urriaren 8-an aprobatutako lege sindikala farsa bat dela D.I.T.-ko trataduekin konparatu ezkerre; eta lege horren desairolorako dekretuok, azken finean, polizi sekretuari ematen diola sindikatu berrien legeztapenera-ko boterea. Datozen urteetarako Juntak ezartzen digun «modelo» sindika-la, Txileko Pinochet-ek ezarritako «modelo» berbera baizik ez da. Modelo honen osagarria hauxe da: legearen indarrez, estatuko administrazio osoa «zaintzaileen armada» batetaz bihurtzea. «Zaintzaile» hauek eskubide eta pribilegio bereziak izango dituzte (Errejimen zaristaren «cuadro de ran-gos»-aren antzera).

Uste dugu, mendebaleko sindikatu eta langile alderdiek prest daudela Po-loniako langileen eskubiden aldeko burruka konsekuente batetan hasteko. Uste dugu, Solidarnosc-ekiko laguntzan, mendebaleko langileen eskubide eta oinarritzko interesen aldeko defen-tsa mota bat ikusten duzuela. Elkartasuna eta laguntza, gaurko eta biharko burruketan, hori da zuengandik espero duguna. Gugandik gauza bat espero dezakezue: Juntaren aurka burrukan jarraitzea.

Solidarnosc ez dago hila.

Solidarnosc-eko Entrepresenar-teko Langile Komitea. Barso-via.

Nigeria, erligioa eta aita santua

Azken aste hauetan, erlijioak egunkarietako lehen orrietara salto egin duela nabaria da.

Aita Santuaren bidaia zuzenki eta diferidoz, irrati eta telebistaren bidez, egunkari eta aldizkarietan, irentsi behar izan dugun bitartean, «El País»ek argitaraturiko berri ikaragarria ohargabe iragan egin du teletipoetatik.

Urtebete baino guttiago dela, Aita Santu bera, Joan Paulo II.a, Nigerian izan zen, bonbo eta platilloz lau haizetara hedaturik izan zela berria.

Orain bi aste, Aita Santuak hainbeste maite duen (asko maite zituela nigeriarrak, ahots gora oihukatu zuen) herria bere odoletan ito egiten denean, ez du Gizon Zuriaren ezpainetatik tutik ere entzuten hango egoeraz. Baditu, berriz, general baten heriotzaren kontra mintzatzeko hitz gogorrak, pertsona baten bizitza sakraturik baita.

Komunikabideetan ikusi genuenagatik, edozeinek Nigeria osoa kristautau dela baieztatuko zuen. Erlijio egoera, bestalde, oso desberdina dugu.

EHun milioetako populazio batetara hurbiltzen den nazio batean, kris-

tauen kopurua milioi batzuen da, eta gainera, nahiko konzentratuak aurkitzen dira, hegoaldean, batez ere. «Ibo» eta «ijaw»ak dira, tradizioz, kristautasuna Nigeriara sartu zutenak (Chief Christian Otobotekere-k, Tombia herriskakoa, Rivers State, bere familiak sartu zuela kristautasuna Nigeria osoan, entzun nahi dionari esaten dio. Hortik letorkioke duen izena). Baina hori erabat logikoa da, «ijaw»ak kokatzen diren lurraldeak, Rivers State-n, itsasertzean baitaude, eta ertze hoietara heldu ziren gizon zuri «zibilizatuak» esklabu bila; eta bide batez, katolikoa, apostolikoa eta erromatarra den elizaren jakituria hedatzeko nahiaz.

Baina Nigerian (19 estatuz osatutako errepublika federala) hiru-lau etnia nagusi daude, eta beste 21 etnia (denetara 250 hizkuntza, gutti gora behera), oso diferentziaturik ere; nahiz eta azken hauek botere politiko, ekonomiko, militar edo erlijioso guttiago izan. Eta «ijaw»en etnia ezin dezakegu nagusienetarikoen artean kontatu, Nigeriako «inteligentsia» izan arren.

«Ibo-ijaw»ak ditugu intelektualak, bialfreñoak, orain hamabi urte oso gerla krudela eta gogorra jasan izan

zutenak, eta duela gutti lurpea petrolioz beterik zeukatela jakin zutenak.

Nigerian, gaur egun, eta kronologikoki, inglesen koloniatiketa, gerla zibila eta gobernu militarrek ezagutu ondoren, 1979.an konbokatu ziren hauteskundearen ondorioz, lehenengo gobernu zibila daukagu: «Hausa» gobernu bat.

«Hausa»k eta «Fulani»ak dira, «Ibo» eta «Yoruba»ekin batera, Nigerian eta Mendebaleko Afrikan (West Africa, multzo bat bezala hartzeko beharra dugu, politiko eta ekonomikoki, baina batez ere, kultura aldetik. Kolonialismo zuriak egin zituen nazio banaketak, kasu askotan ez datoz bat etnia, kultura eta populazioen hedapenarekin) bizi diren etnietatik zabalena eta garrantzitsuenetarikoa.

Tradizionalki, «Hausa» herria oso militarizaturik egon da. Heurek borrokalarien papera onartu izan dute etnia desberdinek egindako funtzio banaketan. Hegoaldean «Hausa»k bertan bizi ez direlarik eta bai «Ibo» edo «ijaw»ak, han dauden «Hausa» guztiak honelako lanbideak aukeratzeko dituzte: goardia, polizia, jende zuriaren goardiana, bigilantea, etab.

«Ibo»ak zuhurrak eta praktikoak dira. Komertziantek onak, eta inteligenteak, «ijaw»en lurraldeetan agertu den petrolioa explotatzen eta exportatzen ari direnak.

Eta azkenik, «yoruba»k. Hauek Errepublikako burokratak ditugu. Tradizionalki funtzionarioen lanak hartu dituzte. Ez da kasualitatea ere, Nigeriako hiriburua, Lagos, «yoruba»k kokatzen diren lurraldeetan egotea; hiriburua hemen kokatzeko arrazoi bakarra hauxe ez izan arren. Lagos kostaldean dago, itsasportu natural baten sarreran, eta portu hauen inguruko landetan, industriak, inportatzen diren produktu stock-en biltokiak, eta leku guztietako jendeak (3 milioi, zabalera handiko lurralde batean), finkatu egin dira. Kano, Kaduna, Benin, Ibadan, Enugu eta Port Harcourt-ekin batera (beste batzuen artean), nazioko dentsidadetik handiena lortu du: kilometro koadratuko 100 bizilagun baino gehiago.

Biafrako gerlaren ondoren, ipar eta hegoaldeko desberdintasun nabariak laburtzeko asmoaz, orain urte batzuek hiriburu berri bat eraikitzen ari dira, Nigeriako erdialde geografikoan. Estatuak eskuratzen dituen inbentarioa eta zerga guztien %15-20a, Afrikako «Brasilia» berriarentzat dira gordetzen.

Hiriburua, Abuja, 8.000 kilometro koadratuko lurralde zabal baten zehar hedaturik, 1986 urterako jarriko da martxan, Lagos-eko erakunde ofizialak (Bankuetxeen Zentralak, Gobernua, Parlamentoa eta Ministeritzak, Enbajadak, Estadio Nagusia, etab.) hantxe kokatuko zirelarik.

Baina itzul gaitezen gure harira eta ikus dezagun zenolako eragina duen kristautasunak honelako herri batean.

1975.an katolikoen kopurua %6koa zen, eta heurterako gehienak «iboa»ak ziren, biafreñoak. Begira zer esaten digun autore batek arazo honetaz:

«La población cristiana, numerosa sobre todo entre los ibo, se ha visto afectada por la guerra de Biafra. En 1968 la acción de la Santa Sede y de Caritas Internacional en favor de Biafra causó una fuerte tensión entre el Gobierno nigeriano y la Iglesia Católica».

La vida religiosa entre los ibo, se ha desarticulado, ya que muchas iglesias, hospitales y escuelas fueron destruidos en el curso de la mencionada guerra». 1977.

Hala eta guztiz, katolikoen kopurua gehitu egin dela ikusten dugu, 1963. urteko datuek forogutzen dutenez: urte honetan, populazioaren %4,7a bakarrik, zen katolikoa, eta %9a kristaua. Honek, azken urte hauetan katolikoen gehitze bat egon dela baieztatzen digu.

Dena dela, honelako nazio batean zifrak erabiltzeko guztiz arrigarria deritzot, datu fidagarriak ez baitago. (ONUK zentsoak zabaldu dituen datuak osoak ez izanik, nola erabili ba, sinisteei buruz egiten diren inkestak.

Musulmanek %44a suposatzen dute, eta beste porzentaia txiki bat protestanteei dedikaturik dago. Hauen artean, aipagarrienak anglikanoak, metodistak, presbiterianoak eta «Qua Iboe Mission» taldekoak dira.

Azkenik, orain 20 urtetako estadistikak jarraituz, %46a, hau da, populazio talderik handiena, animista da. Hots, beren arbasoek bezala, naturaren fenomenoek eta izaki organiko eta inorganikoek arima antropomor-

fiko bat dutela sinisten dute.

Baina zifra guztiak engainagarriak dira, musulman, katoliko eta protestante askok gauza bera sinisten dutelako, erlijio teista eta animista sinemenak batera eramaten dituzte eta.

Animismoa kulturaren expresio gehienetan susma daiteke: urtaro berriari egiten zaizkien errituak (New Yam Festival-ean, esate baterako, ekainaren 13an, «yam» berria biltzen den sasoiaren, honen arima konjurtzen da), jaioberriaren bataioan, arbasoei eskeinitako abereen sakrifizioetan, etab, etab. (Pertsonaia garrantzitsua etxera gonbidatzen deanean, jaingoikoei esaldi erritualak esanez, etxeko atarian edaririk preziatuena txorrotadaka lurrera botatzen da, eta zorion guztiak eskeintzen zaizkie gonbidatu nagusiari eta bera-ekin dauden guztiei).

Ondorioz, Aita Santua populazio sektore bati egin zion bisita. Ez zen, beste lurralde batzuetan ere, honela izango?

Laura MINTEGI

Euskara eta politikaren inguruan

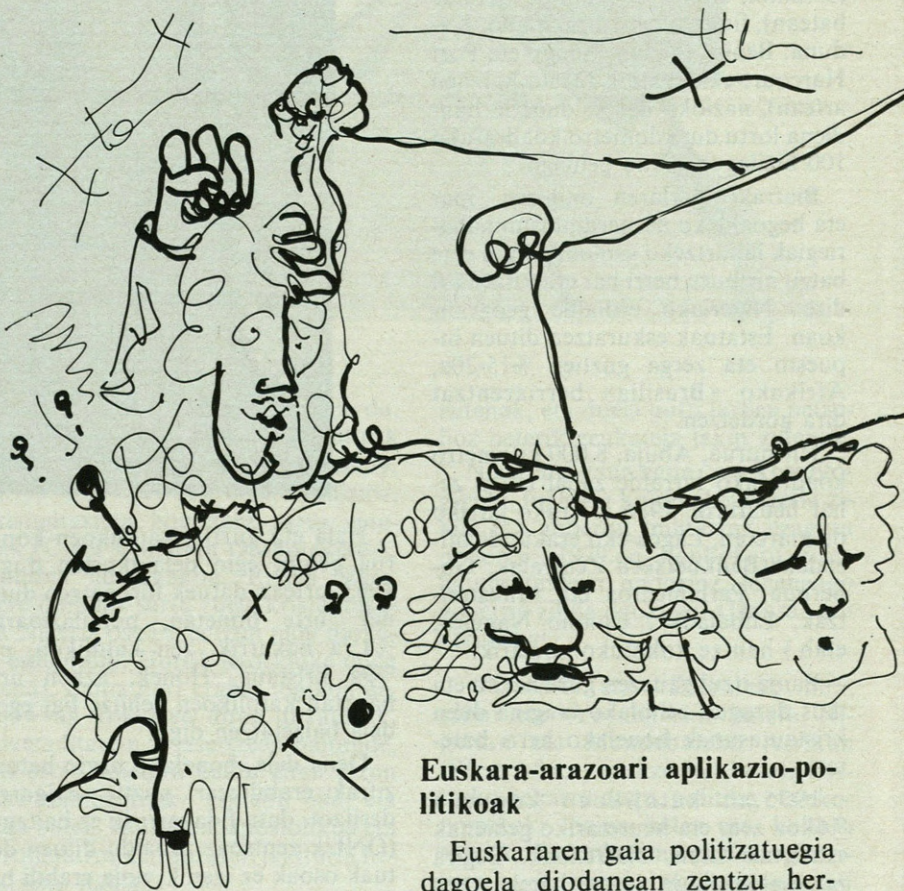
Euskara-arazoaren politizazioa

Ez nuke oker ulertzerik sortu nahi haseratik bertatik. Horra bada, euskara-arazoaren neurri-gabeko politizazioa salatzen dudanean, ez dut euskara-arazoaren dimentsio politikoa ukatzen, auzi honi aplikatzen zaizkion estratejia politikoen jokaerak baizik.

Batek baino gehiagok jadanik pentsatua dauka, hori irakurtzen bait dut nonnahi ezker abertzale radikaleko idazkietan, hain zuzen, euskararen auzia ezin dela prozesu politiko orokorraren haritik landa, ez planteatu ez gorpuztu. Erizpide hau egiazkoa izanik, ez da egia osoa, egia osorik nonbait egotekotan.

Bistan da euskararen normalizazio-prozesurik planteatzeazina dela, aldi eta bide berean, gure hizkuntzaren berrekurapena ahalbidera lezakeen prozesu politiko egokirik ematen ez baldin bada. Gai honetan, hortaz, bat gatoz guztiok. Halaz ere, ez da hemen, besterik gabe, ahitzen problematika honen dimentsio osoa. Egitura sozialaren barrena euskararen arazoa arlo bat besterik ez da eta, horrenbestez, ezer gutti frogatzen da euskararen normalizazioa ez dakit nolako baldintza politikoren prozesutik etorriko dela aitortzea. Alegia, holako indar sozialek eta bestelako indar politikoez eskuhartzen duten prozesu haren baitan soilki, edota iraultza sozia-

larekin orpoz-orpo doan hartan, eta antzeko gogoetak, gure artean, ia gehienetan inspirazio ideologiko-politiko ezker-muturrekoei zor zaizkie. Klase burrukaren eskemarik arruntenen aplikazio arruntenak egiten dira euskara-arazoaren inguruan ere, klase eta sektore sozialen artean mugarrak eta lerro-lineak ezarriz, hauek euskararen alde eta besteak aurka daudela esateko.

Euskara-arazoari aplikazio-politikoak

Euskararen gaia politizatuegia dagoela diodanean zentzu heretsian darabilt ideia hori: alegia, indar politiko bakoitzak bere xede orokorren menpe eta funtzioan tratatzen duela euskararen normalizazio-prozesua. Bai eskuintean, bai ezkerrean. Inolako berezitasunik gabe gainera. Diodanak norbait harri baleza, zehastazun bat gogorarazi nahi nioke: ez naitela ari hemen eskuineko edo ezkerreko buruzagi eta militanteen hizkuntz portaera pertsonalaz edo kolektiboaz. Axola handikoa iza-

nik ere, ez du inolako ondorio garrantzitsurik euskararen normalizazio bidean, jaun hauek mitinetan edo idazkietan ehuneko 40 edo 60 euskara darabilten edo ez darabilten jakitea. Ezer gutti, funtsean ezer ezer, aldatzen da Garai-koetxeak euskara mintzatzearekin eta Rubialek ez hitz egitearekin, baldin eta dakienaren atzetik, ez dakienaren atzetik ez bezala, hizkuntz proiektu radikal bat ez badago. Radikala, baina euskararen alde.

Arazoaren planteamendua maila sinboliko-pertsonal hauetan ez da bakarrik eskuinean egiten, ezkerrean ere bai, itxuraz besterik badirudi ere. Egia baldin bada

PNVek ez daukala hizkuntz plan-gintza baten arauera euskara-proiektu orokorrik, berdintsu gertatzen zaio ezker abertzale radikalari. Beraz, euskara-kontuan dagoen manipulazio politikoa bi alderdietatik dator: batek Estatutua eta moderazioaren izenean justifikatuko dizu bere postura eta besteak KASeko puntuen arauera.

Manipulazio honen ondorioak behin betirako galbidera eraman lezakete gure hizkuntza. Alde batetik, erdaldunen botoak galdu beldurrez, euskararen aldeko politika radikal bat gauzatzeko disposiziorik ez dago eta ez da egongo aurrerantzean ere zoritxarrez. Bestetik, gai konkretu bati politika-aplikazio pragmatikorik ezartzeko heldutasun ideologikorik ez dagoelako, hots, Lemoizen kon-

tra, errepresioaren kontra eta ez dakit zenbat gauzen kontra erabiltzen den prozedura eta metodo berberak aplikatzen direlako, euskararen arazoari buruz-buru egiteko inkapazitate beldurgarria dago. Azkeneko hauen jokabideei ez zaie lekukorik falta: hor daude Instituzioak / euskara eta AEK-/HABE gaiei ematen zaizkien alternatibak.

Indar sozial eta politikoen elkartasun beharra

Euskararen egoera dagoen bezala egonik, gure hizkuntza nolabait normalizazio bidetan barna abiarazi nahi badugu, bere alde dauden indarrak ahalik eta proiekturik gehienetan elkarrekin bat eginik jokatu beharra daukate. Ez dut esan nahi euskara-proiektu orokor baten inguruan bat egin dezakegunik, baizik-eta proiektu nagusi batzutan behinik-behin elkarrekin aritu beharra dagoela. Eta hori horrela ez bada, alde batetako moderazioak eta besteko pragmatismorik ezak fruitu berdintsuak dituzte; euskararen galbidea behin betirako.

Orain arteko esperientzia eta honi egin zaizkion kritikak, alde batetik nahiz bestetik, lehenetasun politika batean urjentziazko gai batzuren inguruan gauzak planteatzeko gauza ez garela erakutsi digute. Eta, norbaitek besterik us-teko duen arren, ezker abertzalearen inkapazitatea nabarmendu behar da bestearena hainbat. Hori egitea ezinbestekoa iruditzen zait. Izan ere, esan ditudan gauza guztien azpitik, ezkerrean gehiago sinisten bait dut euskararen auziarekikoan ere. Hortik bada, honen ikuspegi eta eritziak aldatu beharra bere dogmatismo eta hertsikeriatik atereaz, gai honetan.

Joxe M. Odriozola

Zergatik jantzten garen

Elhuyarreko: L.M. Bandres

Gaur goizean egunero bezala ohetik jeiki ondoren era automatiko batez, alkandoratik hasi eta zapatekin bukatuz jantzi egin naiz. Baina, zergatik jantzi naiz? eta zergatik jantzi naiz jantzi naizen bezala? Egunero gauza asko eta asko ia konturatu gabe egiten dugu, baina, gauza guzti hauek badaukate beren oinarritzko

esangura eta jatorria. Gure ekintza arrunt hauen zergatia ezagutzea egokia iruditzen zait eta horietako baten erantzuna aurkitzeko nahiko argi eta garbi, nire eritziz, noski, orain duela gutxi irakurri dudana liburu batetan bide batzuk aitatzen dira. Esandako liburua Gregorio Maraňon-en «Vida e Historia» da eta bertan «Psicología del vestido y del adorno» deitutako atalean esandako gaia lantzen da. Bere interesarengatik, atal horren laburpen eta ohar batzuk, honera ekartzea egokia iruditzen zait.

Ezpairik gabe, gizakiak, eta beste izakiak, noski, premia batzuk dauzka. Baina, premia guzti hauek ez dira denak maila berekoak, hauetako batzuk nahitaezkoak dira: jatea, esate baterako. Eta gure autore honentzat jantzea ia maila honetako beste premia da. Halaz ere diferentzia sakon bat dago: janak gainontzeko animaliekin berdintzen gaituen bitartean jantziak bereziten gaitu. Jantzeak, nolabait, gizakiagotu egiten gaitu.

Jantzeari buruz teoria desberdin batzuk badaude. Horietako ezagunena, hots, ohizko teoriak zera dio: Giza-biziaren hasieran, hasiera hau zenbat mila urte izan zen, noski, gizakia biluzik zebilen. Zeukan hile eta azala, bere lurraldean zegoen ingurugiro epelean bizi ahal izateko nahikoa zen. Ingurugiro lehun eta gozo hone-

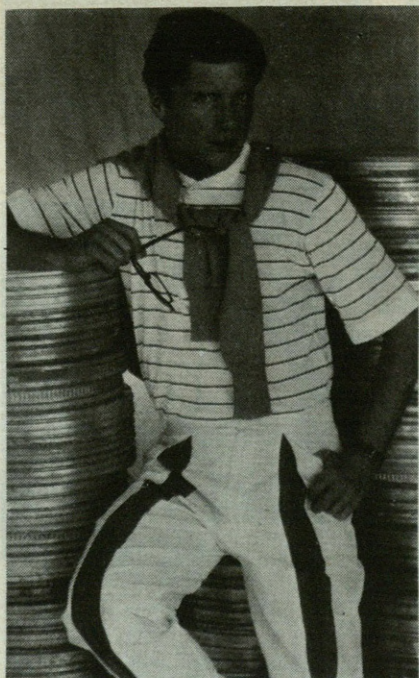
tan bizitzeagatik piskanaka piskanaka ilea galduko zuen. Gero, esandako ingurugiro epel horretatik alde egin behar izan zuenean beste inguru giro hotzagora, beste lurraldetara joaterakoan bere gorputza zaindu behar izan zuen eta nahiz hostoz nahiz beste animalien larruz estali egin zen. Hosto eta larru hauek gizakiaren lehenengo janzkera ziren, teoria honen arabera.

Hasiera batetan teoria honek logikoa dirudi, baina pizka bat sakontzen badugu arrazoi berberengatik tropikoetan bizi diren tximuak eta beste animaliak ere hile gabekoak izan beharko liratekela konturatzen gara eta hori ez da gertatzen. Beraz, teoria honek ez digu argitasun gehiegi ematen, janzkeraren alde bat bakarrik kontsideratzen bait du: babes edo defentsa-papera.

Rubner-ek honela dio: gizakia bi-lutsik ingurugiro tropikal batetan bizi daiteke soilik. Horregatik holako ingurugiroetan bizi ez garenok jantzia beharko dugu eta hau ohizko teoriak ados dago. Jantziaren helburua gure gorputzaren inguruan tropikoetan dagoen ingurugiro antzeko bat sortaraztea da eta ingurugiro hori gabe hilgo gintezke, horregatik autorearen lehenengo aitorpena, hots, gure jantzia janaria bezain beharrezkoa dela, bizi ahal izateko egitzat har dezakegu.

Dena dela, gauza bat egiaztatuta dagoela esan daiteke: gizakiak lurralde epeletatik hotzetara alde egin baino askoz lehenago bere gorputza estali eta apaintzen zuela. Eta ez inolaz ere hotzetik gordetzeagatik «hierarkia bat eta sexu-bereizketa handiago bat ezartzeagatik» baizik. Beraz, jantzeak dirudienez eta gutxienez, hiru alderdi izan ditzake: babes (ingurugirotik), hierarkia eta sexua. Hiru alderdi hauek gehienetan batera

datoz eta bat bestetik bereiztea zaila da.

Jantziak babes alderdi bat daukala inork ez du zalantzan jartzen: neguan eta udan jantzen dugun arroparen desberdintasunak argi frogatzen digu arrazoi hau.

Alderdi hierarkikoa ere nahiko argia: bakoitzat bere gizarte-mailari dagokion janzkera eramaten du eta gizarte mailan erregela honekiko salbuespen gutxi gertatzen da. Jantziak ematen duen hierarkia, gizakiaren oinarritzko instintu baten adierazpena da: aginte-lehiarena.

Azkenik, sexu-alderdia daukagu: alde batetik, ahalkea dela eta, ez daukat bilutsik joaterik eta bestetik, janzkera autatzerakoan konsziente ala inkoszienteki besteak erakartzeko ilusioarekin nire gorputzarekiko egokiena dena hartzen dut. Bi gauza hauek janzkeraren sexu-alderdiaren frogabide argiak dira.

Beraz, hiru zutabe horiek ikerkuntzaren abiaburutzat ezarri ondoren hurrengo galdera hauze izan daiteke: horietako zein izan da lehena denboran nahiz mailan?

Zihur aski gaur egun gure eritziz maila aldetik inportanteena babes alderdia izango litzateke. Baina hori gure bizi-moduari dagokion aurreritzi bat da. Aintzinako gizakiak ez zuen guk bezala sentitzen ingurugiroa: oraindik orain lurralde oso hotzeko eta bizi-modu oso primitiboko bizilagunak ez dira ia jantzen (Tierra del Fuego edo Papuasía, adibidez). Eta hain urrutira joan gabe, gure aldamenean neguan nahiz udan ia janz-

kera bera eta gure eritziz hozgailu bezala diren gelatan bizi diren lagun asko eta asko badago. Zibilizazioarekin batera, hots, gorputzaren garbiketa eta gehienetan estalita egotearekin gorputza bere defentsa naturalak galduz joan da.

Lehen esan dugun bezala, dirudie-nez, janzkera babes bezala erabilia izan baino lehen gizakia, eboluzio-aro luze bat iragan ondoren, jantzen hasi zen. Orduan, babesketarako soilik ez bazen beste bi alderdiak aztertu beharko ditugu hierarkikoa eta sexuala. Baina, hauetako zein da lehena? Ez dago erantzunik eta arrazoiak erraza da: bi hauek instintu-bizian maila berekoak dira, gehiago hierarkia eta sexua oinarrian gauza bera dirrela aitortu daiteke.

Sexu-alderdia ikertzerakoan beste bi alderdi kontsideratu behar dira: sexu-bereizketa eta ahalkea. Orain, hemen sexu-bereizketaren alderdia begiratuko dugu, ahalkearena beste batetarako utziz:

Autoreak dionez jantziaren lehenengo helburua sexu-bereizketa argiagoa egitea zen. Sexu-biziera osoa bi sexuen arteko erakarpen-prozesuan datza eta erakarpen hau sexu-bereizketan oinarritzen da. Arraren eta emearen arteko erakarpen-indar bat sortzen da. Animaliak gehienetan lehen-bereizketa batekin, hots, arren eta urritxen artekoarekin, aski du. Honela, edozein urritxarako edozein ar eta alderantziz, baliagarria da.

Gizakiekin, aldiz, beren eboluzio moralak nahiz intelektuala aurrera doan heinean instintu-hobespenak mugatuz doaz eta honela pertsona bakoitzak bere maite-irudi edo eredu dauka. Maite-irudi honetatik at eta sexu-harremanak behar fisiko bat betegarriak edo bestela konpromisuak dira. Egunez egun zehatzago eta finagoa egiten den hobespen hau bereizketa handiago batetan oinarritzen da. Honetarako Naturak gizakumeek beste animaliei baino bereizketa-ezaugarri, morfologikoak nahiz izakera-koak, gehiago eman die. Baina, halaz eta guztiz ere gure erakarpen-mekanismoaren beharrak direla eta, oraindik bereizketa-ezaugarri gehiago behar dugu, hau da, osagarri batzuk eta hauek janzkera nahiz apaingailuen bidez lortzen dira, bereziki. Hemen bereizketa aipatu dugunean ez ar eta emen artekoa bakarrik sexu bakoitzaren barnean lortzen dena ere bai-zik, esan nahi dugu.

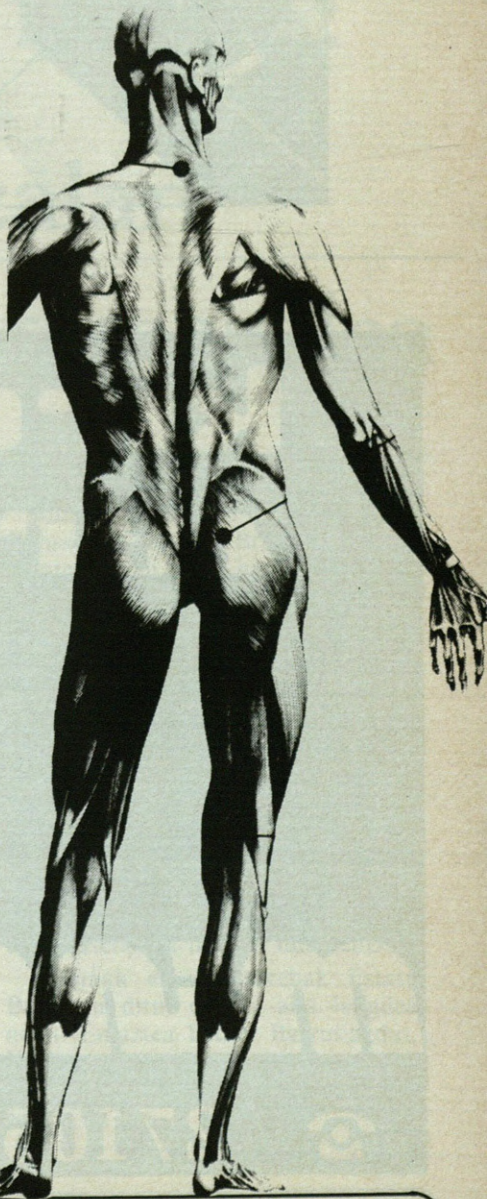
Sexu-bizikieran itxura dena ez bada ia dena da. Hau sexu-bizitzaren ezau-

garri bat da. Eta janzkerek nahiz apaingailuek, hots, itxura hutsak, sexu-ezaugarri naturalen daukaten bereizketa-papera ia bera daukate: Beren bidez izakiak desberdinagoak dira. Denok dakigun bezala maite-arrakasta bere gorputzari baino gehiago bere janzkerari eskerrak eman behar dizkietenak askok eta askok dira. Beraz, sexuaren aldetik janzkeraren garrantzia ezin ukatzekoa da.

Lehen esan dugun bezala jantziak ahalkearekin ere zerikusirik badauka. Ezpairik gabe, jantziaren parte bat edo besteren helburua sexu-harremanetan parte hartzen duten gorputzaren atalak estaltzea da. Baina, puntu hau eta berarekin lotuta dauden beste batzuk hurrengo batetarako utziko ditugu.

HIZTEGIA

Ahalkea = Pudor

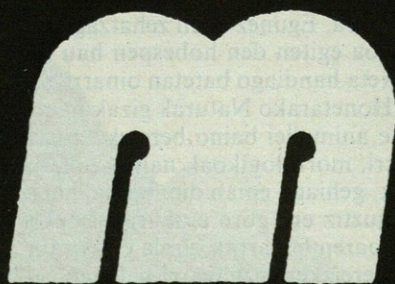
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

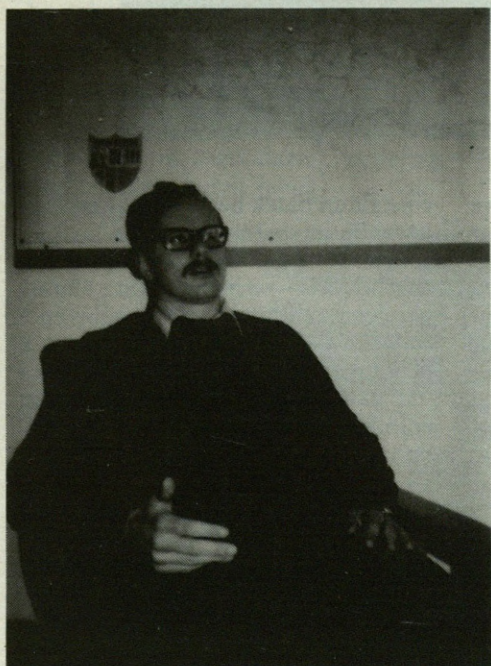

miner

donostia

271050 eta 270447

LARRY TRASK: Hizkuntzalari gurutzegramazalea

ANAITASUNA-taz oraindik ahaztu ez zaretenok gogoan izango dituzue, seguraski, han agertzen ziren gurutzegramak. Lehena 1977.ko Urrian agertu zen eta azkena, 42garrena hain zuzen, aldizkariaren azken zenbakian. Gurutzegramok, euskal gaiei lotuak ziren erabat, gaurkotasunik faltatzen ez zitzaielarik. Oinean zera ipintzen zuen: EGILEA LARRY TRASK.

Euskal prentsan, ezizenak, goitizenak edo izenordeak maiz izan dira erabiliak eta oraindik dira, eta honetan oinarrituz, izen arrotz horren atzean, askoren ustez, bertako izena agertu nahi ez zuenen bat zegoen. Baina ez, eta hau argitu nahiean, egoki iruditu zitzaidan elkarrizketa bat argitaratzea, horretarako galdera-zerrenda bat bidali niolarik joan den Apirilean, hurrengo hilabeteko aldizkarian argitaratzeko asmotan, baina... ez zen gehiago ANAITASUNArik agertu.

Uste dut, sei hilabete iragan baldin badira ere, elkarrizketa hau oraindino interesgarria dela.

Hona hemen berak egiten digun aurkezpena.

Robert Lawrence Trask naiz, beti

«Larry» deitutakoa.

New York-eko Olean herrian jaio nintzen (Estatu Batuetan, Laku

Haundien inguruan), 1944.ean.

Kimika ikasi nuen unibertsitatean, Rensselaer eta gero Brandeis unibertsitateetan, bi titulu harturik; geroke batean, linguistika diploma Londresen hartu nuen. Orain tesis doktoralan ari naiz, Londresko Unibertsitatean.

Liverpool Unibertsitateko Hizkuntzalaritza Sailan irakaslea naiz. Hizkuntzalari naiz, noski, sintasiaria hain zuzen. Egiten ditudan ikasketek linguistika orokorra, sintasia, morfologia, semantika, eta euskararen egitura barne dituzte. Etorkizunean euskara eta euskal literatura gehituko ditut, gaztelaniaz ikastei dutenentzat.

Aitamak eta anaiarrebak Estatu Batuetan ditut denak; aita langilea nuen. Emaztea Esther Barrutia dut, Elorriokoa, eta euskalduna, noski. Hori kimikaria da, eta Londresen egiten du lan.

Orain dela hamar urte bisitatu nuen Euskal Herria lehenbizi, iparraldeko adiskide batekin. Orduandantik, urtero goaz nere emaztea ta biok, bi aste edo pasatzera Elorrión, eta batzutan Donostian.

EUSKARA ETA EUSKAL LANAK

Baina euskararenganako zaletasuna ezkondu aurretikoa du.

Euskaraz ikasten iparraldeko adiskide harekin hasi nintzen Londresen, duela hamar urte. Lafitte-ren liburua aurkitu nuen eta horren bidez oinharritzko gramatika ikasten nuen poliki-poliki. Ondoren, Esther ezagututa gero, Bizkaieran hasi nintzen. Beste liburu batzurekin jarraiki nintzaien ikasketei, eta orain egia izango litza-teke esatea, erabiltzen dudana euskara «liburu-euskara» dela, eta ez ahozkoa.

Interesgarria zelako hasi nintzen Euskaraz ikasten Estatu Batuetan, ekialdeko eskualdean behintzat, gutxi jakiten da euskaldunei eta euskarari buruz, eta Ingalaterran berdina da. Aspaldidanik irakurri izan nuen euskaldunei buruzko zerbaitxo edo, eta gehiago jakin nahi izaten nuen. Beraz, kimikatik linguistikara aldatzea erabaki nuenean, euskaldun bat ezagutzen nuenez gero, euskal gramatikari buruzko ikerlanak egitea zen nere lehengo asmoa.

Gurutzegramak kanpo, lan ugari du egina euskararen arloan.

Ni sintasiaria naiz, eta egin eta egiten ditudan lanak euskal sintasiari buruzkoak dira gehienak. Nere artikulu argitaratuak hauek dira:

- 1) «Historical Syntax and Basque Verbal Morphology: Two Hypotheses», in W. A. Douglass, R. W. Etulain, and W. H. Jacobsen, eds., *Anglo-American Contributions to Basque Studies: Essays in Honor of Jon Bilbao*, Desert Research Institute, Reno, Nevada (1977).
- 2) «Notes on the Phonology of Basque: Western Low Navarrese Dialect», *Journal of the International Phonetic Association*, 8 (1978).
- 3) «Basque Verbal Morphology», in *Iker-1: Euskalariari Nazioarteko Jardunaldiak*, Euskaltzaindia (1981).

- 4) «Why the Basque Transitive Verb Is Not Passive», to appear in a volume edited by W. H. Jacobsen and G. Aulestia and published by the University of Nevada Press.

Bestela, beste artikulu batzu ditut bukatzeko zorian, euskal esaldi erlatiboak, euskal modalei, euskal izen sintagmaren egiturari, eta gai berdintseuei buruz.

EUSKARAREN EGOERA

Euskal mundua politizatua ikusten du. Edozein gaitan, iruditzen zait, ba dago HB-ko ikuspuntua, PNV-ko ikuspuntua, eta abar. Gauza berdina dugu Ingalaterran batzutan, noski, baina ez hainbeste. Haatik, politizapen hau ulerterraza da, Euskal Herriaren historia kontutan hartuta. **Euskara Batuaren arazoa, Larryri oso argia iruditzen zaio:** hizkuntza batu-rik barik, euskarak ez du etorkizunik, eta hizkuntza batu horrek Euskara Batua izan behar du.

Euskara Batuaren ortografia ia perfektoa da - hoberik ez da posiblea, nere ustez. Morfologia eta hitz-formen aldetik, oso ona da Batua gehienetan. Han eta hemen gustatzen ez zaizkidan gauza batzu ba daude, noski, baina hori ezinbestekoa da. Idatzitako ingelesan ere bai ba daude gustatzen ez zaizkidan zenbait gauza.

Euskaldun askok, dakidan legez, ez dute onartzen Euskara Batua. Ez dakit zergatik. Halako euskaldun batzurekin mintzatu izan naiz, baina ez dut ulertzen haien objeziorik. Argi dago H'rik ez dutela nahi, baina hau da puntu argi bakarra. Nere ustez,

euskaldun batek beste norbaiten Euskara Batua baldin ez badu atsegin, soluzio hau da: Euskara Batuaz hobeto idaztea - ez bere euskara «batu» pertsonalaz idaztea, H'rik gabe edo. Euskara Batuaz ondo idazten duenak hizkuntza aberastuko eta bizituko du. Baina hamaika moeta desberdin erabiltzeari jarraikitzeak atautea itxi-ko dio euskarari.

Zerbait gehiago esan nahi nuke H'ei buruz. Ingalaterrako eskualde gehienetan, H'rik ez da ahozkatzen. Hala ere, gure ortografian idazten ditu, eta ahozketan hezian ahozkatzen ditugu, tradizionala delako. Beraz, ingeles askok ikasi behar dute H'ak non ipini, hegoaldeko euskaldunek bezalaxe. Ez zaudete bakarrik gai honetan!

Baina ez dezala uste izan inork euskalkien aurka dagoenik.

Inork ez du nahi euskalkiak hiltzea. Baina euskalkien eta hizkuntza-aren artean, erabaki bakar bat izan daiteke. Haatik, Euskara Batua aurrreratzeak ez du behar euskalkien herriotzarik.

Ingalaterran, 500 urteetan zehar izan dugu hizkuntza batua. Baina dialektuak bizi-biziki dira. Adibidez, ni Liverpool-en bizi naiz, eta Liverpool-go dialektua oso ezaguna da Ingalaterran —«Scouse» deitzen zaio— eta batzutan nik ez ditut ulertzen hemengoak. Azken honek berak erakusten digu, hizkuntza batua zergatik behar dugun. Baina baita erakusten du, hizkuntza batuak ez dituela beharrezko dialektuak deuseztatzen.

EUSKARA-ERDARA-UZEI

Euskara-Erdara hizkuntz burrukari buruz, bere ustean munduan zehar, eskualdeko hizkuntzak atzeratzen dira. Telebista, irratia, pelikulak dauenez gero, ia beti hizkuntza nazionaletan, eskualdeko hizkuntzen bidea zail eta harritsua da. Baina ez da igaroezina, eta euskararen egoera beste askorena baino hobea da. Euskarazko telebista hartzen badugu, euskarazko heziketa, euskarazko gazeteak, euskarak ba du etorkizun argia. Gauza hauen barik, ezetz uste dut.

Etsenplu bat eman nahi nizuke. Aspaldidanik euskalariak erdaraz idatzi dituzte beren lanak - gaztela-

burutsuak irakurri arren. UZEI edo beste berelako iturri batetik hartu ezin ditudan termino teknikoak nik neuk asmatu beharko ditut, eta UZEI «monopolio privado» bat baldin bada, ni zer?

Euskararen etorkizuna?, argia daitozen urteotan. Geroago, nork daki?

EUSKALARITZA

Bere eritziz, arlo honetan, gauza asko gertatzen ari da, zorionez.

Sekula bere ez da egin euskalartzan lan gehiagorik edo hoberik orain baino. Sintasia bereziki aurreratzen da, Patxi Goenagaren sintesi bikain horrekin, Rudolf de Rijk-en lanekin, Georges Rebuschi-renekin, eta abar.

niaz, gehienetan. Azkuek berak beti gaztelaniaz idazten zuen. Orain, zenbait euskalari euskaraz idazten hasi izan dira - Txillardegi lehenbizi, uste dut, Patxi Goenaga, Rudolf de Rijk, eta beste batzu. Hau da etorkizunera-ko bidea - edozein lan euskaraz egitea. Oro har, euskalariok ez badugu euskara erabiltzen, nork erabiliko du?

Beste hitzetan, oraingo problema hau da: euskarari buruz gehiegi, eta euskaraz gutxiegi. Nolako euskara behar dugun adierazteko eritziak tomoka izan ditugu - gaztelaniaz. Baina gaztelaniazko eritzi mendi bat hainbeste papera izango litzateke. Ez dugu behar jarraiki pentsatu barik, noski, baina, azkenean, hizkuntza bat *erabiltzeaz* aurreratzen da, ez eritziak biltzeaz.

Arrazoi honengatik, UZEI-ren linguistika hiztegi berria argitaratzea ikusi nahi nuke, Mitxelenaren kritika

Sintasi kanpo, arestian izan ditugu liburu interesgarri eta garrantzitsuak Alfonso Irigoien-en lumatik, Txillardegi-rendik, Patxi Altunarendik, Kar mele Rotaetxerengandik, eta beste-rengandik, eta Mitxelenaren liburu haundienaren bigarren edizioa, noski. Bi hiztegi berri egiten ari dira Estatu Batuetan, eta bat gehiago Euskal Herrian. Donostian, Alan King, Euskal Gobernuaren babespean, euskal gramatika berri batetan ari da, inoiz egin den onena izango dena, dudarik gabe. Euskaltzaindia, *Iker-1* argitaratuta, *Iker-2* prestatzen ari da, eta Reno-n, beste liburu bat egiten ari da, ikerlanekin.

Atzerriko euskalariak ekintza hauetan bi gauza egin ditzakegu. Lehenbizi, beste iturrietako gure jakintza ekar dezakegu euskararen iker-tzapenera. Atzerritarrok, Euskal Herrian bizi ez garenok behintzat, euskaldun zaharrek bezain ondo euskara

ez badakigu ere, asmo berriak ekarri ahal ditugu beste arlotatik. Gure bigarren ekarpena, berriz, aldrebesa da: asmoak euskalaritzatik hartzea eta linguistika orokorrean sartzea. Adibidez, hizkuntza ergatiboen ikerpena euskararekin hasi zen, zenbait ikuspuntutatik.

GURUTZEGRAMAK

Puzzleak betidanik gustatu izan zaizkit, edozelako puzzleak. Egun batean gazte bat aurkitu nuen Eloorrion, euskarazko gurutzegrama bat-ekin. Osotu nuen, eta hori egitean pentsatzen nuen: Hau ez da interesgarri-egia. Beraz, asmoa zetorkidan hobe bat egiteko. Lehengo hori ere ez zen hain ona, baina *Anaitasuna*-ra igorri nuen, eta argitaratu zen. Beraz, jarraiki zian natzaio egiteari.

Lehengo hori orain dela lau urte edo egin nuen - ez naiz gogoratzen. Bukatu berria dudana 43garrena da. Beste batzu ditut erdi-amaituta.

Hitz eta izen interesgarriak hartzen ditut edozein iturritatik - *Anaitasuna* eta *Argia* aldizkarietatik askotan, noski, baina baita nere bulegoan ditudan euskal liburuetatik. Suertatzen dudan edozein gai ehiza legala da. Esate baterako, Ingalaterrako futbolari-ek Bilbon jokatu zutenean, Athletik-en atezainak hemengo denak inpresionatu zituen, eta horregatik Zubizarreta kondenatua da, etorkizuneko gurutzegrama batetan agertzeko!

Iparramerikanoa naizenez gero, iparrameriketako tankera erabiltzen dut ahaleginean. Hitz interesgarri (eta luze samar) batzu hautatzen ditut nere zerrendetatik, eta hauek ipintzen ditut diagraman, diseinu simetriko bat egiteko. Orduan, hitz txikiagoak gehitzen ditut, astiro astiro, haztamuka, ipintzen eta ezabatzen, guztia osotu arte. Orduan seinaleak asmatu behar ditut, eta hau lan gogor-rragoa da askotan.

Bere lanen arrakastari buruz gutxi dakien arren, orain dela aste batzu esku-titz bat hartu nuen zuen aldizkari-tik, puzzle gehiago eskatzeko; beraz, *norbaiti* gustatzen zaizkio!

Jose R. BILBAO

ERREPORTAIA

Ehun bat laborari bazen bildurik Izpurako (B.N.) Laborarien Etxean, joan den hilabetearen 30-ean. Denak Ipar Euskal orokor baten ondotik, gau minean hain zuzen, E.L.B. nekazarien sindikato berria umatu dute. Zorionak!

Zorionak benetan merezi ditu hainbeste denbora, urteak eta hilabeteak joan baitira zerbait nolabait egin beharko zela pentsatu zen lehen bilkura hartarik; F.N.S.E.A.-tik atera behar litzateke, baina noiz izango dugu momentorik egokiena, eta zein estakuru agertuko diegu baserritarrei, eta baztertuko gaituzte, etabar... luzea izan da ernaria, ugari izan dira elkarrizketak, gogoetak eta gatazkak, azkenean horra bada umea, eta berehala moztuko diote amarekilako lokarria.

Zorionak, hain gaitza eta luzea izanik erditzea, hauskor eta ahul izateko arriskua daukan aihen berriari, eginkortasun eta ausartzia agiantatzen bait dizkiogu na-saiki!

E.L.B.: Nekazarien sindikato berria iparraldean

E.L.B.: NEKAZARIEN SINDIKATO BERRIA IPARRALDEAN

Nekazarien sindikato ofizialaren monopolioa erori

Demokrazia ondu eta zuhurretan dauka Frantziak bere lekua asko jende eta erresumen ustez, eta badaki itxura ohoragarri hori zaintzen. Bizkitartean, delako maiatzaren 10-a arte, nekazarietara ez ziren sindikato batez besterik onartzen, F.N.S.E.A. deritzana, gobernuaz eta administrazioaz arras ongi ikusia eta diruz behar bezainbat indartua; ez du aspaldi, Frantziako nekazarien ministro laguna aintzinetik sindikataren buru izanikakoa zela. Noski, sindikato apolitikoa! Gobernuak izaten diren bezala.

F.N.S.E.A.-ko buruak, gehienek nekazari handiak, usuenik eremu zabal eta emankorretako enpresen jabeak. Lurrik gabe haronakatu beharrean gertatzen den artzain ttipiaren ezinbiziak seguruzenez axola gabeak.

F.N.S.E.A.-ak badaki nolako nekazaritzako garapena nahi duen

ardietsi. Frantzia European dago, merkatu komunaren barnean; zenbait erresumen askoz ere aintzinatua dute beren nekazaritza, razionalizatuagoa, erdi industrializatua eta arras konpetitiboa. F.N.S.E.A.-k nahiko luke horretara heldu, eta gertu dago Estatu guzian 500.000 nekazari baizik ez laguntzeko, jendetza osoaren %1. Perspektiba horietan Iparraldeak ez dauka lekurik, mendia behintzat kondenatua dago.

F.N.S.E.A. instituzio bat da. Gauza gutti erabakitzen da nekazaritzan haren iritzia gabe.

Altabada, sindikato honek badauka Iparraldeko nekazaritzan izigarriko eragina. Baserritarren erdiak baino gehiago kide dauzka. Aitortu behar da zerbait informazio nahiko lukenak astekari bat besterik ez daukala, «le sillon des landes eta des pyrénées», eta hau sindikatoaren organoa dela. Harpidetza eukitzeko, baitezpadakoa da sindikatoaren kide izateak!

Hots, politika sendimendu kontserbakoia daukan Iparraldean, F.N.S.E.A. alienatzaile trebea izan da. Bertako indar dinamikoaren oldarra aldi bakoitz hausten ete menperatzen jakin izan du.

Nekazari Euskaldunen desilusioak

Azpimarratu dugu gorago sindikato berria ez dela espontaneitatearen umea izan; bidaia luzea egin dute horretaratzeko erakunde berriko promotoreak. Eta hain esperientzia departamenduan, F.D.S.E.A.-rekin, adierazgarria da.

Sindikato bat besterik ez zenez estatu guzian, lan egin nahi zuten euskaldunak bertan afiliatuak ziren eta ia aspaldian postu garrantzitsuak eskuratuak zituzten herreitan eta kantonamenduetan. Iduritzen zitzaient bertako nekazaritzaren onerako biderik egokiena zuketela. Eta iniziatiba andana bat proposatu izan dute: agalaxiaren gaitza ezeztatzeko, baserriak husterak ez uzteko, axurantzaren aintzinean zuzentasun gehiago lortzeko, ardi esnearen inguruko arazoak konpontzeko etabar... Beti joko berdina erabili dute F.D.S.E.A.-ko buruek, Pauekoek; lehenik sustenguari itxura, ondotik desolidaritzen zirela eta azkenean kondenatzera iristen zirela.

Euskaldunek, eta gaur egun E.L.B. eraikitzaera ausartu den tal-

deak, hauxe diote berek: «ekintza guzi hauek ederki adierazten dute F.N.S.E.A.-ko buruen xedea ez dela batere nekazari ttipien defendatzea. Adierazten dute ere nekazari ttipi eta artekoen aldeko laborantzako politika bat behar beharrezkoa dela...».

Gutti gora behera, horra zergatik ateratzekoa den nekazari multzo bat sindikato ofizialaren saretik. Nahiz oraino ez dakigun non eta zenbat aterako den, jakina da Iparraldeko baserriarren ardatz dinamikoa jalgitzekotan dela. Ez dakigu ere jende hori guzia E.L.B.-en kokatuko denez, ala zenbaitek bestelako hauturik egin gogo dutenez. (P-S-ak badu ere bere nekazari erakundea, F.N.S.P. deritzana; hemen gaindi horrelakorik zutik ezarriko balute, xehekiago aipatuko genuke).

EUSKAL HERRIKO LABO- RIEN BATASUNA

«Har dezagun gure geroa eskutan, hortarako behar diren tresnak guhaurek moldatuz» diote E.L.B. sindikato berriaren inguruan bildu diren nekazariak. Ipar Euskal Herriak bere nekazaritza berezia dauka, nehundik integratu ahalko ez dena nekazaritza konpetitiboan, beste herrialde batzu integratu ahal izan diren bezala. Baserri ainitz kabala hazkuntzatik bizi da, gehienbat behi edo ardi haztetik, etxaldeak aski ttipiak izan dira, gu-neak usuenik malkarrak, eta orainarte nekazariak ugari. Iparralde barnean jendetza ez dadin gehiegi apal, baitezpadakoa da ahal den baserri

CHARGES

REVENUS

Sabade!

guziak xutik geldituen eta bereber ibil daitezen.

E.L.B.-ek agertu ditu jadanik zenbait proposamen Iparraldeko nekazaritza defendatzeko eta kudeatzeko. Ez dira sekulako mugaturiko errebendikazioak; nahiko lukete izan gogoetarako abiapuntuak, ikerketarako hastapenak, norabide emailak:

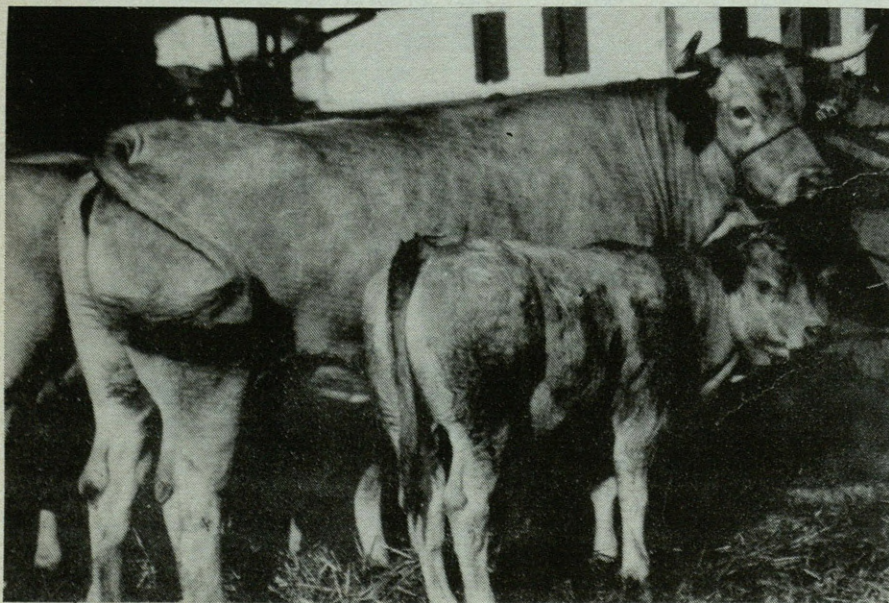
— Prezioak: saltzen duena ez zaio nekazariari ordaindua gosta zaionaren arauera, baizik merkatu kapitalistaren legen arauera, galde eskakizunaren menturan. Eredu ttipia duenak ez du ainitzez emendatzen ahal

mozkina, eta gainera mendialdean produktu guziak garestiago ateratzen dira. E.L.B.-ek eskatuko du prezioa nekazariari zaionaren arauera oinarritua izan dadin, eta nekazari bakoitzak bizitzeko diru-sari minimo bat atera dezan.

— Lurra: gaztek behar dute laborantxan gelditu edo lur-lanera jin, gogoia duten ber; hortarako lurraren prezioa traba gaitza da aldiro. Eskatua izanen da, ahal den guzietz, lurra alokatua izan dakion baserriarri, bortxaz erosteko zama ikaragarriaz lehertu gabe. Lurra laneko tresna besterik ez da izan behar.

Besteak beste, E.L.B.-ek eskatuko du: lurra gehienik beharra dutenei joan dakien, lur lanetik bizi diren guziek mozkin hobe bat atera ahal izan dezaten, laborariak izan ditzaten beste ofiziodunen dretxo berak axurantz eta zerbitxu aldetik, zerga eta kotizazioeak laborariak egiazki irabazten dutenaren arauera finkatuak izan dituen....

Bestalde, orainarteko sindikalismoak baserriarra enpresalari edo nagusi ttipi batentzat zautan; norbaitek ikusi aal du nekazaria bere esnearen prezioa finkatzen? Sindikato berriak nekazaria langile bat bezala konsideratzen du, eta funtsean frantsesez «travailleur de la terre» edo «travailleur paysan» hitzen bidez ederki itzultzen da lurreko langilearen konzeptoa; Euskaraz ez da orain-

goz hitz egokirik aurkitu, nahiz erabiltzen duten laborari hitzak berekin daukan «labor» latinezkoaren kutsua... Hots, langile bezala kontideratzeak dretxo berezi batzuen atea zabaltzen du: irabaziaren dretxo, lan postuaren segurtamena, sindikal dretxoak... Horrek ez luke erran nahi nekazaria lantegiko langilearen egoera berdinean gertatzen denik.

Azkenik, oharatzen behar dugu E.L.B., estatu mailan, Confédération nationale des travailleurs paysans sortu berri den sindikato ezker-tiar eta independenteari lotzen dela. Honela mugatzen du C.N.S.T.P.-ek bere izatea: «gure sindikatoa, produktibitatearen gehitzean edo ontasun metatzean edo jabegoan gizona-
ren izatea oinarritzen ez dutenen lokarria da. Borroka eta itxaropenen artetik zutik bizi nahi duten nekazari guzien elkarte da. Mundu guziko janari beharrei erantzuteko beste nekazaritza bat posible dela uste duten guzien elkartasuna, nekazaritza honek ez liokelarik heren munduko jendeari ogia ahotik kenduko».

Alternatiba berriaren indarrak eta arriskua

Hona arteko zenbait lerroetan

saiatu gara, modu aspargarri batean, azaltzen eta kondatzen E.L.B. Ipar Euskadiko nekazari sindikato berriaren nundik norakoa. Burutu aintzin erakunde horren etorkizunaz zer deritzaigun adierazi nahiko genuke.

Sortu dela sindikatoa urriaren 30-ean, bai. Baina ez dute inon ehun nekazarik sindikato bati behar duen indarra eta hedadura ematen. Orain-txe beraz ikusi beharko da nola zabalduko den Iparraldeko nekazari-engan erakundea, zenbat baserritarrek utziko duten F.N.S.E.A.? Lan garrantzitsua izan bada orainartekoa, erran nahi da sindikatoa martxan ezartzea, hainbatez arriskugarriagoa oraindikakoa; militante talde bat gelditu ala masa erakunde bat bihurtu, hortxe dator hauzia.

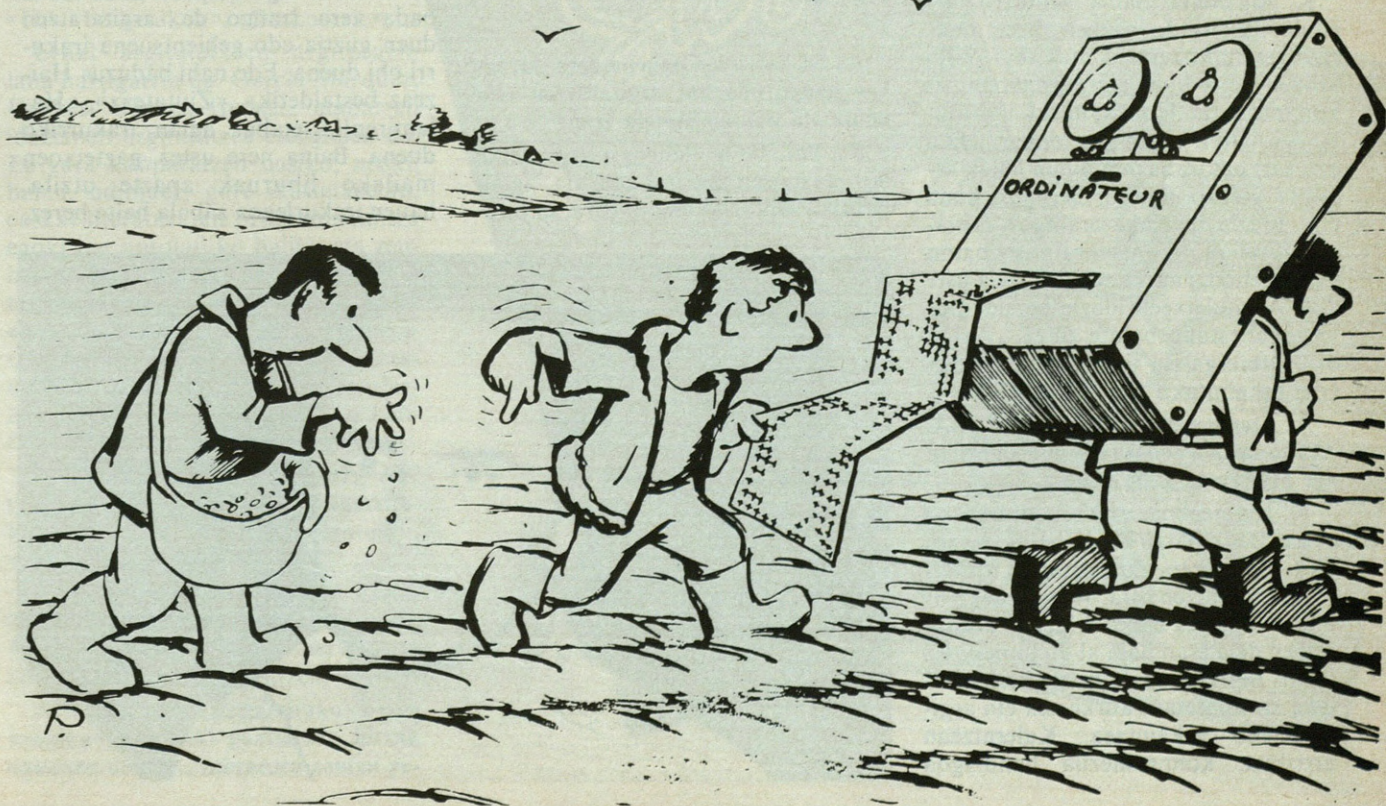
Taldeak badu bere alde azken urte hauetan gero eta nekeago dabilzala nekazariak, zernahi ikusten dutela bizitzaren ttipi eta artekoek behintzat, eta errazki ohar daitezke F.D.S.E.A.-k ez diela axola handirik ekartzen. Bere alde ere talde berriko kideak, nahiz gazteak izan, aspaldiko sindikalistak direla, eta etsaiaren aztaparretan ikasiak izanak direla; jaunskilot bihurtzearen arriskua lerrotik ateratzen den guziak badue-

la, ongi badakite.

E.L.B., Euskaldunen artean muntatua izan da; orain arte, sindikatoak departamendu guzia hartzen zuen. Pauetik berezi dira euskaldunak. Ederki! Gauza batek kezkatu uzten gaitu halere, Hego-aldearen erreferentzi eskas mina, hitzetan eta idazkietan. Abertzale badaukate E.L.B.-ko kideek beren burua, nola esplikadaiteke huts hori? Tabu moderno bat ote da Euskadi, batez ere Hego Euskadi? Jakina indar menperatzaileak ez direla guzientzat Parisen, baina ez litakea behar lokarri bereziak ukaitea bederen pentsatzen hasi bestaldearekin?

Ez dezala nehork suma haserre gailtzanik; zorionak opa genizkion hasieran E.L.B.-ri, eta nolaz ez, guhaur bertako kide baikara, taldea muntatzerako bilera luzeetan kalefakzioaren kontra egonak, Marylin-en ezpain luzeak ginabilzkigula go-
goan...

TXINABERRI

Karlos Otegirekin euskal literatura aztertzen

Karlos Otegiri buruz ohar pare bat komeniko litzateke aldez aurretik; Karlos euskal literatur munduan erabat sarturik daukagu; Bergarako UNEDen B mailako ikasleei testu azterketa ematen die, Zarautzko institutoan ere irakaslea da eta beste hainbat lanen artean «Pertsonaia euskal nobelagintzan» liburuaren egilea da. Txillardegik behin zera komentatu zidan: «Karlosek nik ez nekizkien gauzak ere, atera dizkit nire liburuetan».

Aurkezpena eginda, eta agian zerbaitetarako balioko duen esperantzarekin, horra hor Karlosekin izan genuen solasa.

«ARGITALETXEEK, ONDO SALTZEN DIRENAK ATERATZERA JO DUTE»

A. Zein da zure ustez azken hamar urte hauetan eman den eboluzioa euskal literaturan? Nola esplikatuko zenuke orain gero eta gutxiago argitaratzea, ea. Ni bederen harrituta geratzen naiz; orain liburu bat argitaratzeko ez dakit zer egin behar den...

K. Nik ere ez. Baina dirudienaz argitaletxeek ondo saltzen diren liburuak argitaratzera jo dute, eta ondo saltzen dena haur eta gaztetxoentzako liburua da. Honek, noski, literatura helduaren murriztea dakar. Hala ere, sari bat irabazten duten lanak argitara ateratzen dira, berandu bada ere. Idazle berriak, oraingoz ezezagun direnak, «kontsakratuak» baino traba gehiago aurkitzen dituztela uste dut. Argitaletxeek idazle berrien aukera babestuko balute zinez... Agian oso interesgarria litzateke idazle berriei eskainitako sail bat eratzea.

A. Dena dela orain bi urte R.A. Azkue saria irabazi zuen nobela oraindik argitaratu gabe dago.

K. Irigoienea, ezta? Argitaratuko al da! Beste batzu ordea bai, kaleratu dira. Garateren, Zubikarainen idazlanak publikatzen dira. Joera bateko literatura bestea baino errezago argitaratzen dela esan nahi al du honek? Ez dakit. Bestalde ez da gauza bera idazlana sari batetara aurkeztea eta argitaratzeko eskaintzea. Kaleratzean arriskua, konprometuzua handiagoa

da. Gerta daiteke idazlea konforme ez gelditzea bere idazlanaren ondorioarekin eta zuzendu nahi izatea. Dena dela sariak antolatzen dituzten erakundeei, haien egoera ekonomikoa argitaletxe arruntena baino airosoagoa denez, laguntza desinteresatuagoa eskatu beharko litzaike.

«BADIRUDI GAURKO IRAKURLEGOA ZABALAGOA DELA»

A. Ni harritzen nauena zera da, lehen gauza pila bat argitaratzen zela nahiz eta nahiko motela izan.

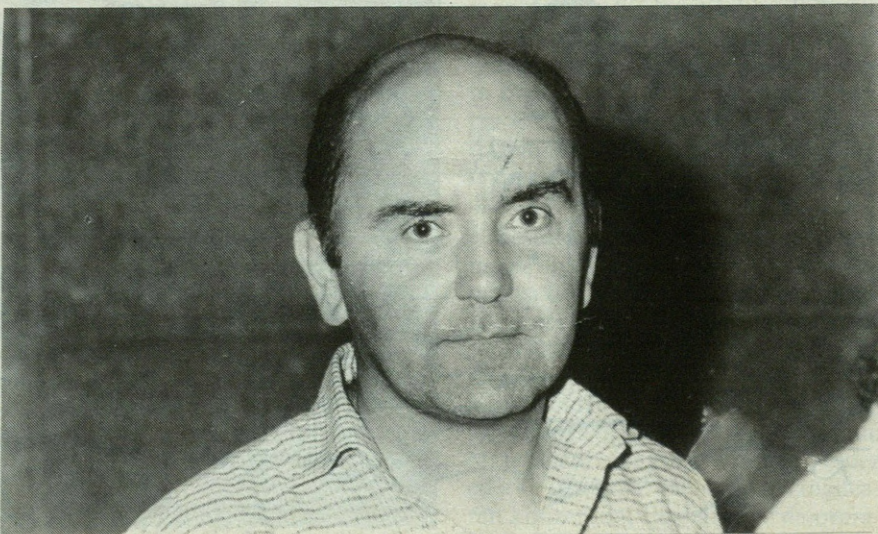
K. Bai, baina lehengo argitaletxe horietako zenbait itxi egin da, agian politika editorial emankorra, ekono-

mikoki esan nahi dut, zaindu ez duelako, edo ezin izan duelako. «Lur» editoriala, «Kuliska sorta» saila,... «Ustela» ere geldirik dago, «Gero»k ez du patrika-liburu sail nagusiko liburu berriak ateratzen, etabar. Argitaratu ziren zenbait lan ere, harpidedun sisteman oinarritutako saileta-koak ziren. Harpideduna atzeratu egin da, sail osoa jasotzea askotan ez zuela merezi ikustean.

Badirudi, bestalde, gaur egungo irakurlegoa zabalagoa dela. Alfabetatze eta Euskaltzaindiko tituluak lortzeko ikastaldietako ikasleak, Euskal Filologiakoak, institutoetako gazteak etabar, hauen kopuruak lehen baino ugariago argitaratzeko aukera eskaintzen du.

A. Gaurko irakurlegoa esan dute-nez, bostehun pertsonetan dago. Beraz 500 pertsonak irakurtzen dute Euskal Herrian.

K. Irakurlego kopuru hori behar bada zera izango da, argitaratzen duen guztia edo gehientsuena irakurri ohi duena. Edo nahi baduzu «Hazeaz bestaldetik», «Ziutateaz», «Halamiren!!» etabar agian irakurriko duena. Baina nere ustez, gaztetxoan mailako liburuak aparte utzita, hauen irakurlegoa zabala baita berez,

«100 metro», «Itsasoak ez du Espe-
rantzarik», «Zergatik panpox» eta
mota honetako literaturak bostehu-
neko irakurlegoa baino askoz zabala-
goa izan du. Txillardegi, Arritea, Ler-
txundi etabarren literatura ere iraku-
rria izan da, ugari.

Orduan zerikusi handia du ere lite-
raturaren eskurakortasuna, eduki li-
terarioaren erakarpina, nolabaiteko
erraztasuna, ez zentzu ximpleenean,
intrigaren erakarpenaren aldetiko
zentzuan baizik. Adibidez, «Argia»k
zenbat irakurle ditu?

A. Gure tirada 6.500 bat da.

K. Orduan, bostehun irakurle di-
rela bakarrik esatea ez dut uste errea-
la denik, nahiz eta aldizkariaren zabal-
bide eta irakurketa, literaturarenaren
aldean errazago eta egunerokoagoa
izan.

Kontutan hartu behar da ere zen-
bait liburu agortuta degoela, beraz
irakurri egin dira, edota saldu gutxie-
nez. Hemen beste arazo bat planteat-
zen zaigu: erosi bai, irakurri ordea?
Zertarako erosten da liburua? Libu-
rua gordeta edukitzeko? Kontsumo
eta propietate gosez bakarrik?

Eta badira berriro argitaratzen ari
diren liburuak. Lehen aipatu ditudan
horietako batzu eta «Elsa Scheelen»,
«Leturiaren egunkari ezkutua», «Oi-
larraren promesa», «Egunero hasten
delako» etabar. Beste batzu ere be-
rrargitaratu beharko lirakeke. Hor
daude, zain, «Haurgintza minetan»,
«Haur besotakoa», «Goiko kale», ...

Erdal argitaletxeen argitarazio
lana harrigarria da. García Márquez,
Delibes, Camus, Hesse,... etabarren
idazlanen argitaratzea etengabea da.
Ez gara konparatzen hasiko, noski,
baina, adibidez, gure ikastetxeetan,
euskal literaturaren programakuntza
egoki bat antolatuko balitz, eta zen-
bait testu irakurtzea eskatu, erdal li-
teraturan Baroja, Fray Luis de León
edo Lope de Vega irakurtzea eska-
tzen den bezala, orduan berrargitara-
tze lana indartuko litzateke. Eta idaz-
le konketuak aipatzean ez naiz kali-
tate kontua konparatzen ari, noski.

A. Aurtengo nobelei buruz, zer?
(«Halamiren!!», «Heriotza iragarrita-
ko baten kronika», «Herbesteratua!»,
«Igarbiaren iphuinak»).

K. Nik «Halamiren!!» eta «Her-
besteratua!» bakarrik irakurri ditut.
Besteak ez ditut oraindik nere iritzia
emateko moduan ezagutzen.

**A. «Heriotza iragarritako baten
kronika», euskalki guztietako hitzak
agertzen direla... literatura zentzu pe-**

**dagogiko batetan egiten dute batez
ere.**

K. «Crónica de una muerte anun-
ciada» irakurtzen badut, interes lin-
guistikoaz egingo dut, erdal espresioak
nola euskeratu diren ikusteko. Noski,
literarioki ere itzulpenak
aporta diezaizkioke euskal literatura-
ri baliabide berriak. Baina itzulpen
kontuan interesgarriago iruditzen
zait gaztelera ez diren beste hizkun-
tzetako liburuak euskaratzea.

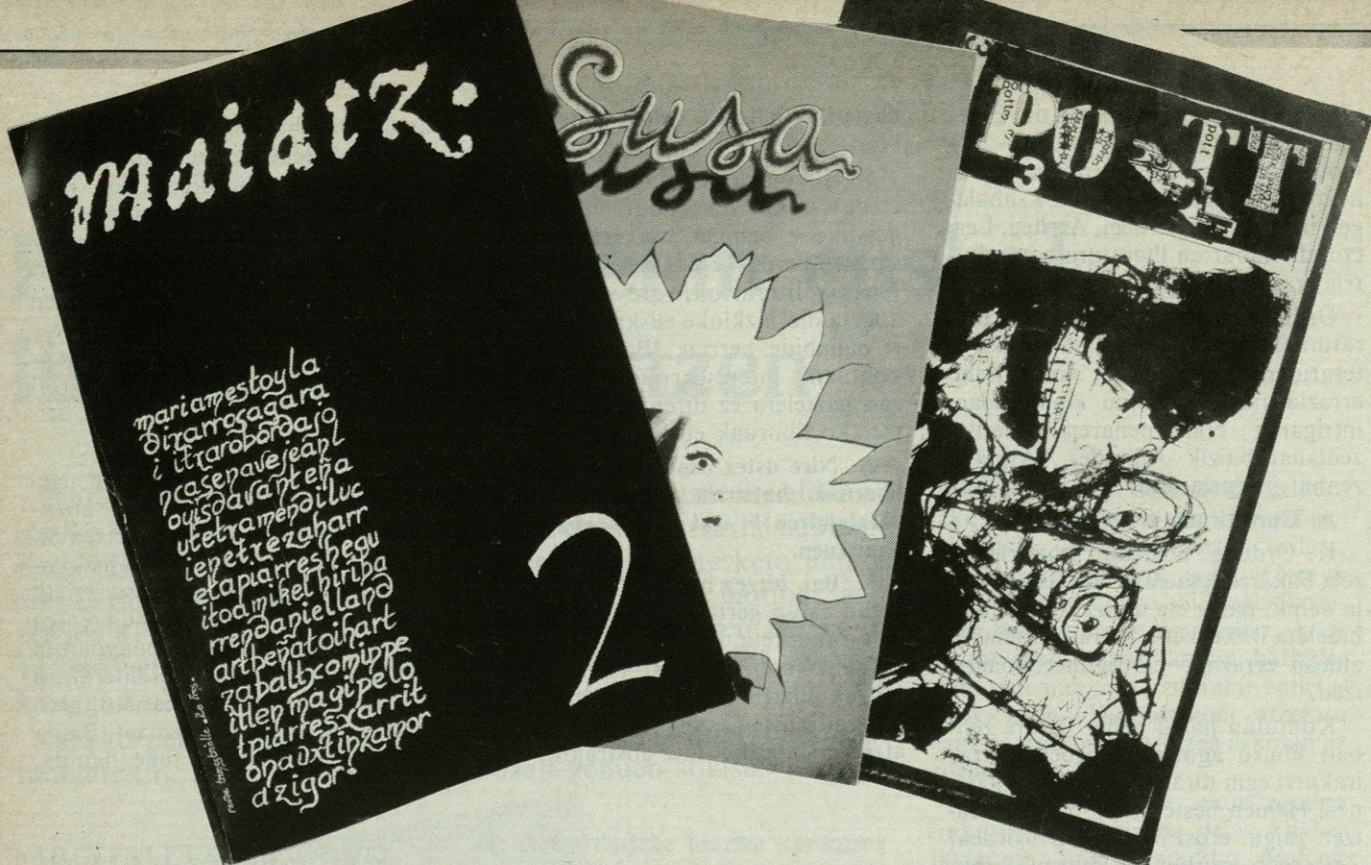
**A. Nire ustez oso oso goi mailako
liburuak bakarrik argitaratu dira.
«Halamiren!!» irakurlea bonbardeatu
nahi zuen.**

K. Bai, hitzez bonbardeatu eta be-
netan astun gertatzen da nobela ho-
nen irakurketa. Ondoan eta etengabe
erabiltzeko hiztegi bat behar duzu.
Hitzak ulertu arren, zenbaitetan ez
da argi ikusten esanahia, darabiltzan
atzizki, sintetiko, hitz abstrakto, eta-

bar ugariak baitira. Bonbardeo hori
zertarako? Benetako zentzurik ba ote
du? Hiztegiak hor ditugu eta nahi
duena hitz baso horietan murgil dai-
teke. Dena dela ez diot meriturik
kentzen. Bilaketa da, bideak urra-
tzea. Oso landua du espresioaren
trinkotasuna, eta irudien joko abera-
tsa. Baina ritmo oso lentoa du, buru-
tapenez josia dago. Poesiatik hurbil
ikusten dut nobela hau, nobela liri-
koa, barne nobela, alegia.

Beste arazo bat zera da, gure arte-
ko literatura interesgarriena aban-
goardia literatura dela eta sortzen di-
ren liburuak edo oso errazak, hizkun-
tza lantzeko eginak, edo oso zailak
direla. Tarteetan hutsune sujerentea
gelditzen da. Nik ez diet abangoardia
literatura idazten dutenei literatura
samurragoa sortzeko eskatuko, arti-
fiziala bailitzateke beraientzat. Baina
norbaitek egin beharko luke, hau da,

norbaiti jaio beharko litzaioke. Conrad, Orwell, Böll, London etabarren joerako literatura, literatura, baina irekia, alegia, benetan zuzpergarria litzateke. Irakurle asko aspertuta dago, euskaragatik, euskaraz dagoelako bakarrik irakurtzen. Behin, bitan agoantatzen duzu, baina laster, interes bereziren bat ez baduzu behintzat, etsita gelditzen zara. Ez du konpentsatzen.

A. Hor ondo legoke Saizarbitoria bat.

K. Bai, baina bere hirugarren nobelarekin beste bide bat hartu zuen eta ez du gehiago publikatu nobela arloan. Elkarrizketa batean edo beste nonbait «Ene Jesus»-i buruz ari zela, honelako zerbait zioen, alegia, baze kiela nobela horrekin irakurle asko galduko zuela. Hala ere, bide hori aukeratu zuen, noski, bere praxis literarioak eraginik, koerente izan nahian.

A. «Herbesteratua!» dirudienez errazagoa da.

K. «Halamiren!!» baino errazagoa noski, baina apalagoa, arruntagoa ere, eta ez gara azterketa sakonetan sartuko ez baita hori elkarrizketa informal honen helburua. Nere iritziz, espresio aberatsez idatzia dago eta nahiko erraz irakurtzen da. Baina, ez du atraktiborik, ez du benetako in-trigari, motela da, ez da ia ezer gertatzen. Gehienbat zera agertzen dira, burutapenak, arazo larrien planteaa-

menduak, Madrile eta Euskal Herriko zenbait deskribapen kritikoak. Ideia baten zerbitzuan eraikia dago: euskalduna Madrilen herbesteratua dagoela eta Euskal Herrian, Nafarroako basoan aurkitzen duela euskara, amodioa, konfidantza, babesa. Kontaketa alderdiak aitzaki bat besterik ez direla dirudi. Sakonki aztertutako gabeko inpresioa da, baina zera iruditzen zait, gaur idazten diren zenbait nobelak ez duela oraindik «Garoa» edo «Leturiaren egunkari ezkurtua»ren nobelagintza gaingitu. Aldatu dira edukiak nolabait, baina moldeak zaharrak dira. Haien moldeetan ari dira oraindik. «Herbesteratua!» soltea da hizkeraz, airosoa elkarrizketan, oparoa deskribapenean, baina oso lotua, zurruna, taiuketa literarioaren aldetik.

A. Zer idazten da orain? Susa, Xaguxarra, ipuin lehiaketetan... Kalitate aldetik zer? Zer iritzi duzu orain ari diren idazleei buruz?

K. Literatura zaila, iluna, baloratzen nekeza egiten da zenbaitetan. Sujerentea eta eragingarria, adibidez, Sarrionaindiaren lana da. «Enperadore eroa» ipuinean freskotatzen harri garria lortzen du, nere iritziz. Orobat «Izuen gordeleketan barrera» poema liburuan. Arrietak «Abuztuaren 15eko bazkalondoa» idazlanean, nobelaren integrazioa eta joskera maila aipagarria lortu duela esango nuke. Gai gaurkoagoa, biziagoa eskutan hartuz gero, Jose Austin kali-

tateko sorketa lana egiteko gauza da.

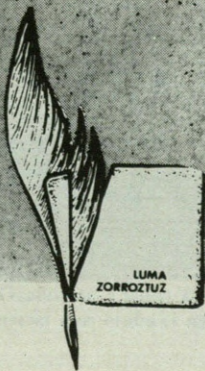
Aldizkarietan agertzen diren kontaketa laburrak (Hernandez, Landa, Antza, Uria,...) promesa dira. Ikusteko dago eta, nik behintzat, lan osoa goen zain nago, irrikaz.

A. Azken galdera, eta honekin bukatzeko, zera galdetu nahi nizuke, Saizarbitoria, Kintana... nahiko gazteak direla eta iadanik jubilatua; hau beti izan da nire kezka bat, nola uler-tzen duzu zuk guzti hau?

K. Horretan bakoitzaren historia pertsonala eduki behar litzateke kontutan. Horietako asko beste zenbait arazo eta lanetan murgildu dira. Kintana unibertsitate lanean ari da; Saizarbitoria ekin-tza kultural eta pedagogikoetan, uste dut, ezta?; Haranburu Altuna argitaletxe gaietan... Txillardegia bera ere irakaskintzan, linguistika sailean, etabar. Honek idazlea mugatu eta desbideratu egiten du. Idazlea liberatua ez dagoen bitartean, neketsua izango da literaturgintzan jarraitzea.

Egokia litzateke literatur lan bat burutzen duenari diru bat ematea. Liburu bat egiten baduzu eta, ahal den neurrian, alderdikoiak ez diren pertsona batzuek lan horrek merezi duela erabakitzen badute, orduan diru kopuru konpentsagarria eman. Behar bada txapelketak, sariak antolatzea baino garbiagoa litzateke.

Xabier ETXANIZ

Fonetika terminologia

Euskal fonetika-fonologia alorrean lan oso bikainak egin dira azken denborotan. Besteak beste, hor ditugu Txillardegiarenak.

Unibertsitatean euskal fonetika irakasten iharduten dugunok, terminologia pixkat hobe daitekeela uste dugu.

Denok dakigu, soinuak definitzerakoan, hiru ezaugarri eman ohi direla: ahoskunea (punto de articulación), ahots-moldea (modo de articulación) eta ozentasun-gortasuna.

Orain arte egin diren euskal kontsonanteei buruzko tauletan, ahoskune eta ahots-moldea nahasi egiten dira: biotarako **-kari** bukaera erabiltzen da. Horrekin gauzak

ilundu eta ikasleei askoz zailago egiten zaie kontsonanteen definizioak ikastea.

Guk, euskararen senari begira, ahoskunerako beti **-ko** bukaera aukeratu dugu eta **-kari** ahots-molderako.

Hau da, **mendiko haizkolari bizkorra** esaten den beza-la, **t**, adibidez, **hortzetako leherkari gorra** definitzen dugu. Argiago eta ikasterrazago dela erizten diogu.

Donostian Euskal Filologia ikasten dutenei ere hemen jarri dugun taula erabiltzeko aholkatu genien. Bestela ere, baina, askorentzat mesedegarri izan daitekeela pentsatuz, **Argian** argitaratzea erabaki dugu.

Gotzon GARATE

	EZPAINETAKO	EZPAIN-HORTZETAKO	HORTZARTEKO	HORTZETAKO	HOBIETAKO	SABAIAKO	BELAREKO	ATSBIDEKO
	GOR OZEN	GOR OZEN	GOR OZEN	GOR OZEN	GOR OZEN	GOR OZEN	GOR OZEN	GOR OZEN
Leherkari	p b			t d		t̪ d̪	k ɡ	
Sudurkari	m	m̥		n	n̥	n̥	ɲ	
Arnaskari	ph			th			kh	
Afrikari					ʃ, ʃ̥ dʒ, dʒ̥	ʃ̥ dʒ̥		
Igurzkari	ɸ β	ɸ̥	θ ð		ʎ, ʎ̥ ʑ, ʑ̥	ʑ̥ ʑ̥̥	x ɣ	h ɦ
Saiheskari				ɬ	ɬ̥	ɬ̥		
Dardakari						r, r̥		

Charra

c, s, dʒ, ʒ = bizkar hobietakoak

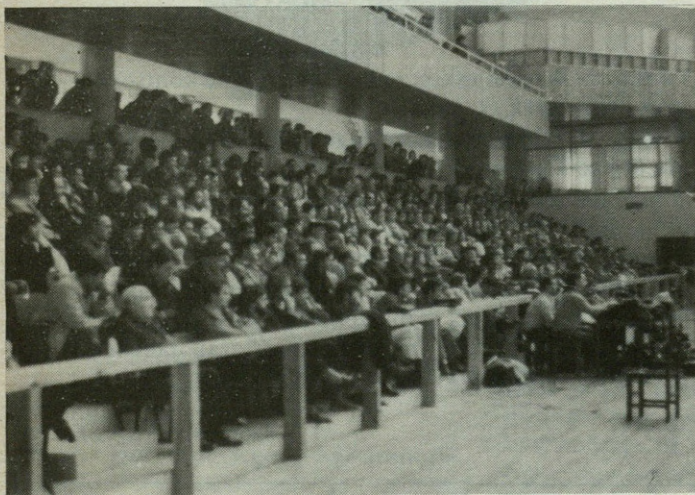
ʃ, ʃ̥, dʒ̥, ʒ̥ = gzi hobietakoak

ʃ̥, ʃ̥̥, dʒ̥̥, ʒ̥̥̥ = sabaiaurrekoak

G. Garate

Euskal herriko bertsolari txapelketa nagusia aurrera

OIARTZUNEN EGURALDI HOTZA BAINA JENDE ASKO

Oiartzunen jende asko bildu zen.

Etenaldi labur baten ondoren berriz martxan jarri da Euskal Herriko Bertsolari Txapelketa Nagusia. Gogoratzen bazarete aurreko eliminatoriatik sei pasa ziren (Altuna, Sebastian Lizaso, Mendizabal, Otaño, Peñagaritano, eta Telleria) goi mailako edo A taldeko hamazazpikin jokatzeko.

Beraz hogeitahiru dira oraindik jokatu behar dutenak txapel hori nork jantzi jakiterako. Hauetatik txapelduna eta txapeldun ordekoa bereiztu egiten dira eta

eliminatoria honetan ez dute parte hartzen. Horregatik hogeitabatek jokatu dute oraingo eliminatoria: Hamarrek Oiartzunen jokatu dute eta beste hamaikak Gernikan jokatu dute 21ean Azaroaren . Bi saio hauek egin ondoren jakingo da zeintzuk pasako diren semifinalak jokatzera. Dena den hamalau bakarrik pasako dira eta txapeldun eta txapeldun ordekoarekin hamasei izango dira. Semifinal bat Idiazabalen jokatu da Azaroaren 28an, eta bestea Duran-

gon Abenduaren 5ean. Eta finala Abenduaren 19an Donostian jokatu da.

Oiartzunen sekulako eguraldi txarra egin zuen eta bertso saioak nahiko hotzak izan ziren. Hala ere jende asko bildu zen. Lehen esan bezala bi saio egin ziren: bata goizez eta bestea arratsaldean. Hamar bertsolarik parte hartu zuten, eta zotz egin ondoren goizez era honetan suertatu ziren: Xanpun, Patxi Iraola, Sebastian Lizaso, Zeberio, Joxe Mari Arregi, Telleria, Gorrotxategi, Otaño, Peñagaritano, eta Azpíllaga.

Bakoitzak agur bana bota ondoren hasi zen epaimaikoen puntuaketa. Lehen saioan binaka jarri zituzten launa bertso zortziko haundian kantatzeko. Lehengo bikoteak gai hau zuen: Iraolak Xanpuni dirua zor zion eta ordaintzeko loteria ematen dio. Bigarren bikotea senar-emazteak osatzen zuten: Lizaso senarra zen eta Zeberio emaztea eta el-

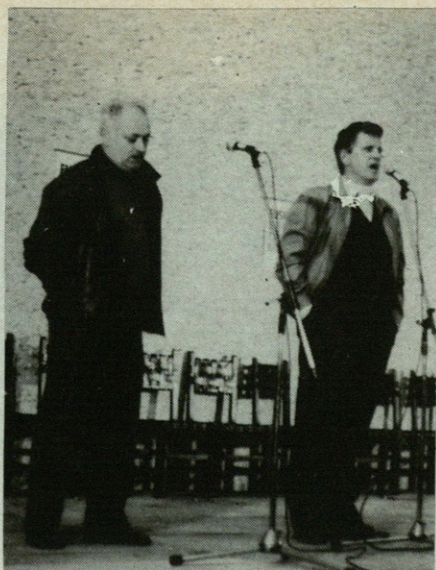
Telleria eta Arregik bertso onak bota zuten.

Gorrotxategi eta Zeberio

Otaño eta Lizaso kartera norena den erabaki nahiean.

Azpillaga eta Xanpun. Bertso ederrik bota zituzten.

Peñagaritano eta Iraola, bi jenerazio desberdin.

karri zioten: «ez nuke nahi zu baino lehenago hiltzerik...». Hirugarren bikotea nagusia eta langile izanak osatzen zuten. Eta gaiak honela zion: lehen lantegi batean jardunak ziren eta orain biak miseriak aurrean aurkitzen dira eguzkia hartzen. Laugarren bikoteak bertsolarien papera bete zuen. Gaiak honela zion: biok Txapelketako finalera pasatzeko zaudete eta biok enpatatuta. Nor pasa? Bosgarren bikoteak ere elkarren aurka joateko gaia zuten; honela eman zien gaia:

Arraza hobetzeko zuek biotako baten hazia behar omen dute...

Ondoren bakoitzari bina puntu eman zion gai jartzaileak bertsoa zortziko txikian osatzeko.

Goizeko saioan azkenengo ekinaldia kartzelako gaiak osatzen zuen. Launa bertso hamarreko txikian kantatzeko gaia hau izan zuten: kartera bat bilatu dute horgei mila durokin, eta norena den deia egin ondoren zuek biok agertu zarete.

Azkenik bazkal aurretik agur banarekin bukatu zuten.

Arratsalde zozketa berria egin zen eta era honetan suertatu ziren: Azpillaga, Peñagaritano, Lizaso, Gorrotxate-

gi, Otaño, Arragi, Telleria, Zeberio, Iraola, eta Xanpun.

Agurraren ondoren launa bertso zortziko txikian kantatu zituzten. Lehen bikoteak gai hau izan zuen: Peñagaritanok erregalatutako perretxikoak jan ondoren Azpillaga gaizki aurkitzen da. Bigarren bikoteak Paradisuko Adan eta Ebaren papera hartu zuen. Hirugarren bikoteak: hilargira joateko bat behar eta biotatik nor joan? Laugarren bikoteak biak herritarrak izanik, elkarri hau zioten: Arraioa aldatu haiz ederki... Eta bosgarren bikoteak ere antzeko gaia zuen: San Martinak pasata oraindik hoiek

bizirik? galdetzen du jendeak.

Ondoren banaka kartzelako gaia izan zuten. Lehenik oinak eman zieten bina bertso osatzeko. Lehen bertsoa osatzeko: gorputz, putz, huts, eta amutz. Eta bigarrena osatzeko: ziri, hiri, irri, eta xirri. Azkenik nahi zuten doinu eta neurrian hiruna bertso kantatzeko gaia: Zer dio gure historiak?

Arratsaldeko saioa agur banarekin bukatu zen. Denera hogeitahiruna bertso egun batean ez dago gaizki!

«Zer dio gure historiak» kartzelako gaiari buruz Xanpunek bertso hauek bota zituen:

Galdegin nauzun horri nahi diot orain berean ordaindu, egin liteke historia barnetik hartzen bagendu, gure Euskadik beren denboran gauza ederrik egin du, beste inork hau bilatu eta behar ba(da) ezin berdindu, daukan itzala hau du bakarra ezin duela agindu.

Gure Euskadin historia zabaltzen zaigu non nahindik, hori entzun ta gure odola ezin zaigu egon geldi(ri)k, hain txikia izanagatik ote dago bat hoin haundi(ri)k, saiatu gaite(ze)n zuek hemendik ta gu ipartarrak handik, hau batzea gaur; puskatze hori ez du merezi Euskadik.

Anai-arrebak ez da dudarik egun lekuko zarezte, etsaiek ere eskatuz geroz bait diote horrenbeste, gu euskaldunak bagera eta bertziek ez dute uste, batuak gaude mendi gainetik izan zahar edo gazte, bi pusketan gaur bagera ere bertzek egina gaituzte.

Kenneth White

Kenneth White kanpotarra

Biarnoko kapitalean, Paben (Pau frantsesez), Pyrénées Atlantiques deitu departamenduan bizi bada ere kanpokoa da poeta hau. Ezkoziarra sortzez, duela berrogei ta bost urte jaioa. Kanpokoa ere idazkeraren aldetik, inglesezt idazten baitu. Azkenik, berak kanpokoa bezala presenta lezake bere bu-

rua, erran nahi baita, gure mendebalder kulturatik kanpo ibili nahi duela, aire fresko arin batean berak dionez. Bainan holako xede handiak ugari dira literatura modernoan, eta irakurlea ez daiteke inondik xede onetarik bizirik iraun.

Kritikaren arabera, K. White poeta dugu;

hona hemen zenbait erreferentzia:

—«En toute candeur» (Mercure de France-k argitaratua)

—«Terre de diamant» (Alfred Eibbel).

—«Mahamudra» (Mercure de France)

—«Le grand Rivage» (Mercure de France).

Absolutiki zerrenda zerbaitetan sartarazi be-

har bagenu entsaio egi-leetan sartaraz genezake ere bai, berrikitan «La figure du dehors» (Grasset argitaletxean), entsaio bilduma agertarazi baitu. Eta azkenean, Stevenson edo Thoreau bezalako idazleen konpanian planta liteke gure K. White, so egile liburu parrasta bat baitu eginik, hala nola:

—«Les limbes incandescentes» (Lettres nouvelles)

—«Dérives» (Lettres nouvelles)

—«Lettres de Gourgounel» (Presses d'aujourd'hui)

—«Le visage du vent d'Est» (Presses d'aujourd'hui)

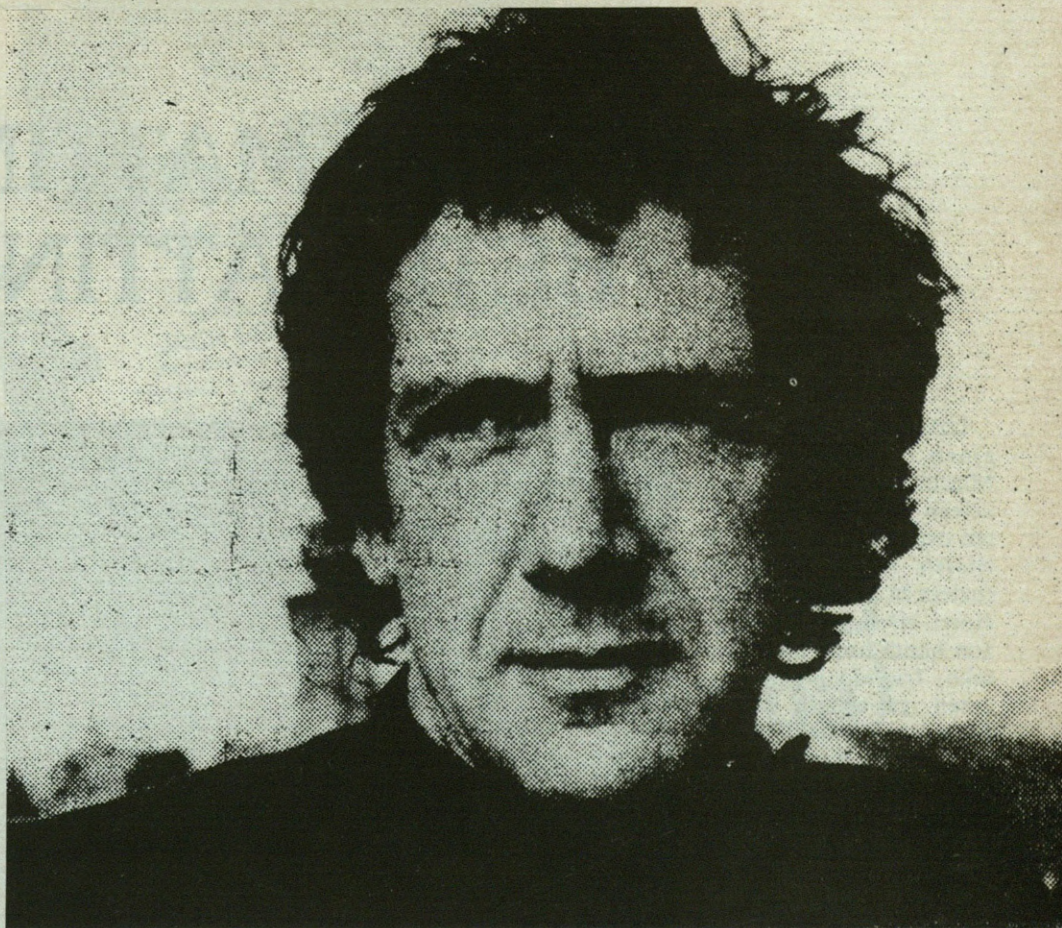
A, azken ohar bat; berdin filosofietan ezar zenezake White bitxi hori, tesi dorpe batez erdi baita; «Thèse de vie centrale sur le nomadisme intellectuel».

Ageri den bezala, ba da gizon horren baitan izpiritu ernatze ikaragarri bat; ezin egona iduri du, edo hobeki erranez, klasifikatze guzien arte- tik ihes egin nahi duela iduri zaigu. Berak erraiten digu orokorra dela bere lana, eta funtsezko lan batean ez daitekela deusik bere, ikertze gu- ztiak edozoin formetan ezarririk ere ildo beretik bait doatzi.

Konparaketa bat era- biltzen du arudra, fletxa bere lanarekin pareka- tzen baitu: puntta=poe- ma; makila=soegile li- burua; luma (norabidea emaiten duena): idazki teorikoa.

Idea horren azpian, ba da literaturari buruz ikuspegi berezi bat; orai- ko literatura gehienetan, idaztearen plazerragatik idazten da, edo bertze- naz zergaiten pasarazte- ko.

Whitek, bi ildo haue- tatik kanpo duke bere bidea; Hark erratzaren gisan erabiltzen du idaz- tearen egintza, mende- baldar kulturak buruan sararrazi dizkion ebi- dentzi merke ta arrunt- kerri errex guziak, bere izpiritutik erro- tik kentzeko.

Eta liburuz liburu, bi- dariaren gisan, bizitzeko manera berri bat molda- tzen du, esperimenta- tzen ere bai, baina hori beherago aipatuko dugu. Hori egin baino lehen, banuke azken ohar bat egiteko Haren «literaturari» buruz. Aise ulertu duzue, ez duela literatura eder ba- ten ondotik aments zo- rorik egiten, arras beste baita haren helburua.

Bainan etzazuela pen- tsa gaizki idatzirik dau- dela haren lanak, ez ba- tere, xuxen erraiteko, xingle xingleki munta- tuak dira, mintzaira in- dartsu batean molda- tuak.

Sar gaiten barneago orain; lan orokorra, bi- zitzeko molde berezia...

formula ederrak erabili ditut, baina, inondik ere xehetasunik ekarri gabe.

Liburuen bidez es- kaintzen digun ikuspegi berezi hori bi mundutan oinarritzen da. Berak erraiten du mendebaldar indarra eta iguzki alde- ko barne bizitzaren as- paldiko ohidura batu nahi dituela, edo bede- ren biak buruz buru eza- rririk, eguneroko prati- ka batean, kontradizio baliagarri bat sortuko dela espero du.

Ekialdeko idazkietan zenbeit ideia hartzen ditu, hemengo aro inte- lektual pizua aire fresko puska batez arintzeko, hemengo pentsamolde gogortuak malgutzeko.

Hala nola, gorputzari oharpen berezi bat ema- nik, ibiltzeari lotu da; taka taka, urrats bat bestearen ondotik, natu- raren erdian sennsazio ahan- tzi batzuen berres- kuratu nahiz dabil. Jate- koa, konzentrazioa poe- taren gauzak dira harek dionez. Hango eremitek bezala, «funtsik gabe- ko» ainitz galde bazte- rrera uzten ditu, ardura debaldetan funditzen baitugu gure energia galdera zonbeitekin.

Bukatze- ko, haren bi ideia nagusiak:

—Zer egin bizi gehiago ukaiteko? (ez bizitzaren luzatzeko baina bizi- a gehiago betetzeko).

—Poetaren lana: bizi- zeko molde berri batzu asmatzea.

Jon CAZENAVE

MATTIN, MATTIN...

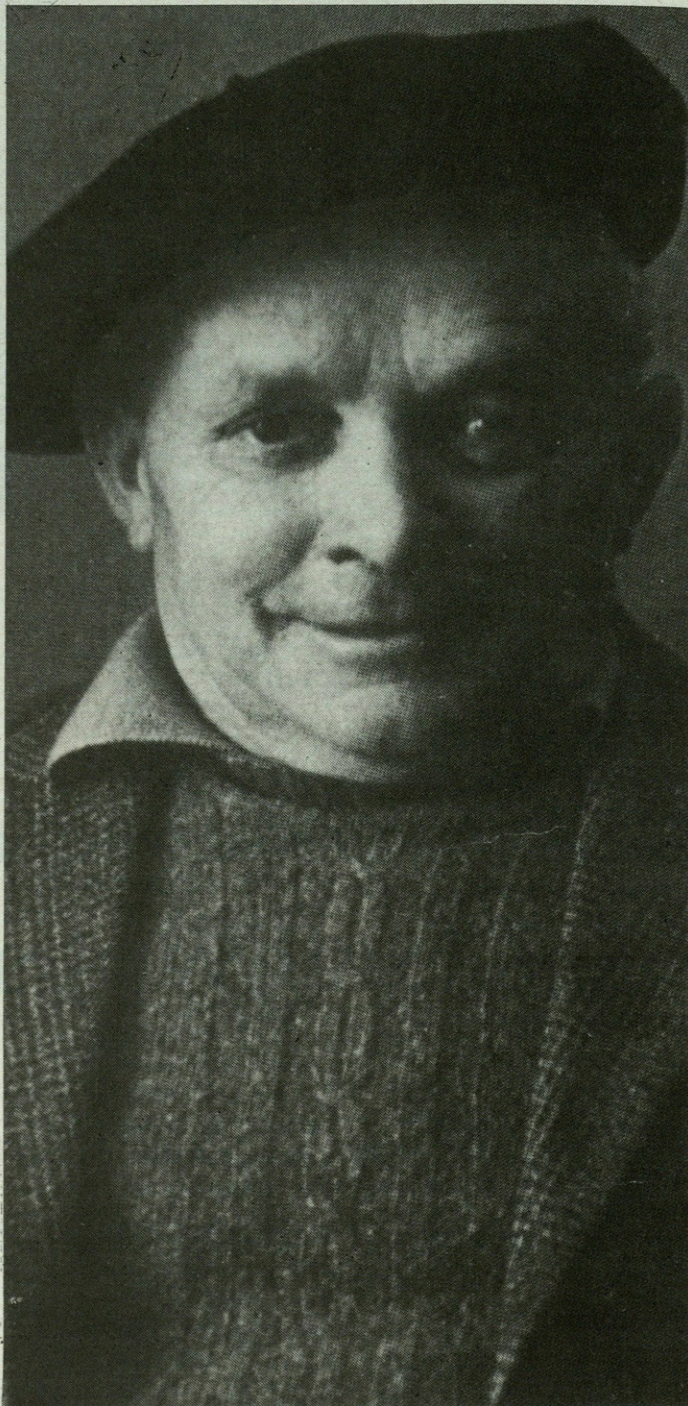
BETI MATTIN

Uztailaren 18an bildu ginen, Ahetzen «gure» Mattin bertsolaria iragan urtean hilari omenaldi baten ospatzeko. Euskal Herriaren bi eskualdeetarik (baietz bi eskualde direla!) etorri ziren koplariak gizon handi horri ohore egiteko. Iriondo jauna ukan zuten gai-emaile lanean. Entzuleak kontent utzi zituen saioak. Ikusgarria bururatu ondoan, Ahetze Lapurdiko herri xarmant horretako plazan bazen solas, komentario eta ele on.

Ordea, ohar bat egin nahi nuke: iduri luke Ahetzen omenaldiak, Urepelen Xalbadorri eskainiak baino beroagoak eta herrikoia goak direla. Behar bada, festa uda minean gertatzen denaz omere eta trankiltasun gehiago aurkitzen da jendetan. Bestalde, Mattinek eta bere familiak bertsolariari erranahi desberdin bat eman zien: populuaren jostatzale, ez beraz hain handi eta hain serio!

Baina artikulutxo hau, ez dut Ahetzeko omenaldiaren omereaz mintzatzen moldatua. Omenaldi kari, liburu bat atera da, Mari TREKUK idatzia, eta «Mattin, nere gizona» deitua. Aita ZABALAK lagun zion bere izkribazale lanean, eta «Auspoa» liburutegian argitara eman. Ahetzen, festak iraun dueno, arrakesta ukan du, eta nehor ez zen etxeratu liburu hori eskuratu gabe!

Gaia: Mattin, bere emazteak kondaturik,

etxeko nagusi erresponsible bezala agertzen zaigu, familiaren hazten ahal dituen guziak egiten dituela. Halere, ezagutu genuen Mattin hura osoki atzematen dugu, bipilki eta biziki idatzi texto labur hauetan. Mari TREKUK sinpleki eman dizkigu xehetasun bakar batzuk, eta bere libratu nahi zituen sekretuetan barna garamazki. Batzutan, piskat atzera egongo gogo gara, intimitate lasai batean sartzearen belldurrez. Baina, ez da salatzere miresgarririk, eta Mattinen lagunak ohartuko ditazke gure «irriaren... erregea» eman diogun epinaleko itxura horrek, bizi izan zen gizon bat erakusten zuela. Halatan, liburu honek ez gaitu Mattin desmistifikatzeko bidean jartzten, nahiz kontrala stereotipoa azkartzen digun...

Nik behintzat, atsegin handi bat hartu dut liburu honen irakurtzen bereziki euskararen gatik. Kostalde lapurtar horretako mintzaira leun eta oparo horrek xoratu nau: «nintuen erran gizonak!» (orr. 98) adibidez.

Orobat, bururatzeko, derradan iparraldean aurtan atera den liburu goxoenetarik bat dela Mari TREKUREN «Mattin, nere gizona» hau. Ez du literatura pretenzio aberatsik baina nolako bizi gostua, eta nolako murmuratu oroitzapenen daldara kaldatsua.

Itxaro BORDA

FESTIVAL DE CANNES 82
PALMA DE ORO
PREMIO DE INTERPRETACION MASCULINA
JACK LEMMON

desaparecido (missing.)

UNIVERSAL PICTURES y POLYGRAM PICTURES presenta a
JACK LEMMON • SISSY SPACEK
Una producción de EDWARD LEWIS • Una película de COSTA-GAVRAS
"MISSING". Protagonistas: MELANIE MAYRON • JOHN SHEA Guión
de COSTA-GAVRAS y DONALD STEWART Basada en el libro de THOMAS
HAUSER • Música de VANGELIS Productores Ejecutivos: PETER GUBER
y JON PETERS Producida por EDWARD y MILDRED LEWIS
Dirigida por COSTA-GAVRAS
Libro editado por Ediciones Martínez Roca, S.A. Una película UNIVERSAL
DISTRIBUIDA POR CINEMA INTERNATIONAL CORPORATION

MISSING (Desagertua)

Chileri buruz ipar amerikarrek pelikula on bat egiteko ordua zen; hango kolpea nola izan zen, non, noiz, nork antolatuta. Abenturazko pelikulatxoak baztertuz errealtatea azalzeko garaia zen.

Duela aste batzuek «Cuba» deritzan pelikula ikusteko aukera izan nuen; Cubako iraultzaz nahi zuen izan, Castrok nola, noren laguntzaz eta zer nolako giroan eman zituen azken urratsak boterea erdietsi arte. Pelikula hau iparramerikarren eskutik heldua zaigu eta abenturazko pelikula bat soilik zen; inolako baliorik gabe, iraultza edo banku batetan izandako lapurketa pareka daitezke, pelikula nahiko txarra eta ez oso gomendagarria; hori bai, abenturaxoak ugari, baina Sam osabak kontatuak, bere ikuspuntutik.

Aste batzuek gero, joan den asteburuan alegia; Missing (desagertua) pelikula ikusi dut eta erabat desberdina, askoz ere ederragoa, hobe, iruditu zait. Ordua zen!

Desagertua izenburua berak ematen digu pelikularen gaia, Chilen kolpe militarren ondorengo egunetan iparramerikar baten desagerketa eta honen aita ta emazteak egindako ahaleginak askatzeko edo etxeratzeko bederen.

Historia benetan jazo da; gertatua, eta horrek ematen dio bizitasuna, behar ez den bizitasuna denok bait dakizkigu militarrek Amerikan egindakoak, ezagunak zaizkigu Argentinako desagertuen amak, ikusiak dauzkagu askatasun murriztasunak..., baina guzti hau egunkarietan irakurtzea edo pelikula batetan ikustea; sentitzea, ez da gauza bera. Izan ere pelikula alde hortatik oso ongi dago egin, eta aktoreen lana primerakoa.

Aipatzekoa litzateke Jack Lemmonen lana, (Cannesen, aurrean, sari bat irabazi du pertsonai horretan egindako lana dela eta); Jack Lemmon, desagertuaren aita da, eta benetan harrigarria da gizon

honen baitan ematen den eboluzioa, pelikulan zehar ikus daitekeen prozesoa; bere semea kritikatzegatik, honen planteamenduak defendatzera. Azkenik E.B. etako hamaika politikari (Kisinger barne) auzitara eramango ditu. Auzi hau oraindik ere geldirik dago, gaur 1982an ez da ezer erabaki.

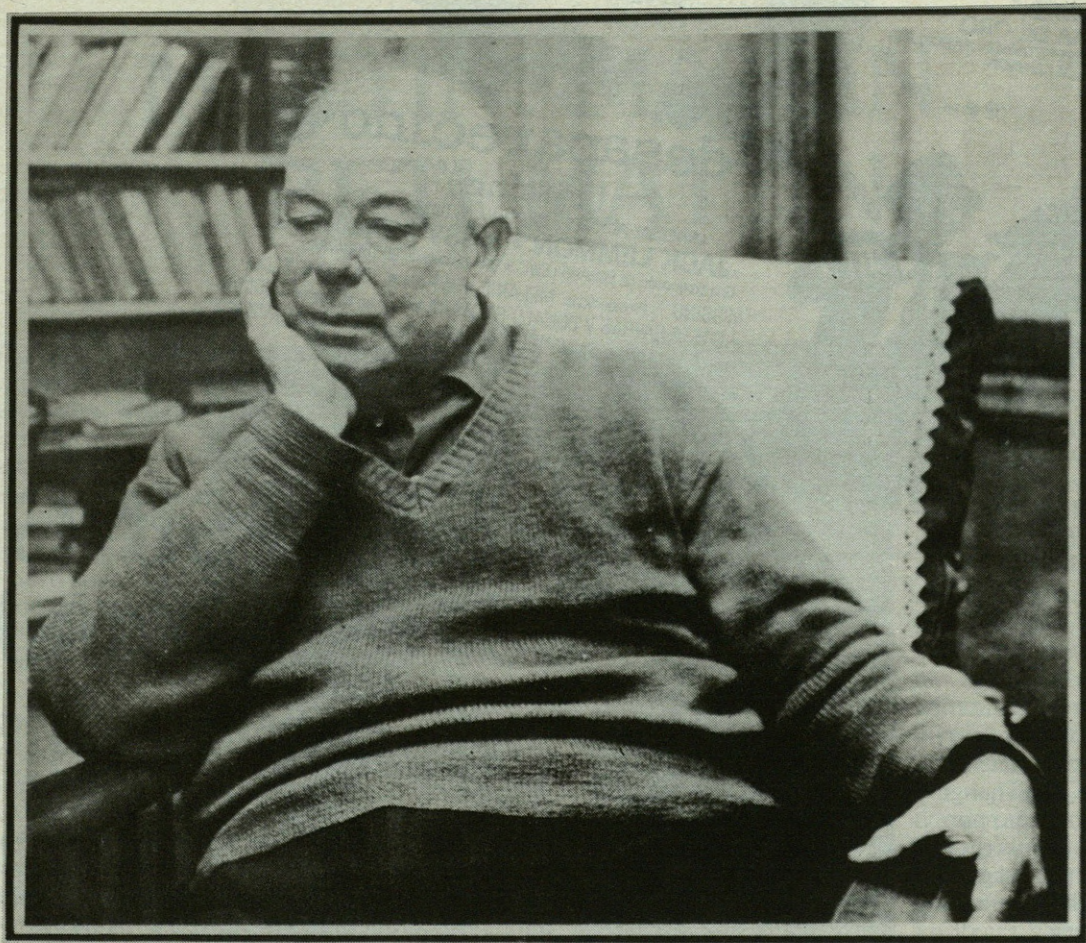
Pelikula bestalde, historia batetan dagoela oinarriturik esan dugu aurretian, egia da baina ez guztiz borobila, izan ere pelikula Thomas Hauser-en liburu batetik dago hartuta, (eta liburua historiatic), halaz ere horrek ez dio bat ere errerealismorik kentzen.

Eta errerealismoz ari garen geroko, poztu behar gara pelikularen egileak ipar amerikarrek izateaz, normaliki oso jende gutxi izaten bait ditu hauek dauzkaten medioak. Pelikulan armada, futbol zelaiak, tankeak, aktore ugari, mordoka... agertzen dira, errerealismo gehiago eman, egun haietan Chilen zegoen giroa ahalik eta hoberean filmatuarren.

Bukatzeko, filme hau Chileko historiari buruzko pelikuletan kokatu behar dugu; hor daude «Actas de Marusia», «La batalla de Chile», gure artean nahiko ezagunak, eta baita ezagutzeke dauzkagun hainbat eta hainbat pelikula ere («Prisioneros desaparecidos», «Noche sobre Chile», ea); guzti hauek chiletarrek eginak dira, ez ordea Missing hau; baina hala ta guztiz, nik Chileko historian, duela 7 urtetako historia berrian alegia, kokatuko nuke. Eta horren berria izanik, hain historikoa izanik, dokumental bat legez har dezakegu nahi izanez gero pelikula hau. Kolpea barrutik ikusi zuten ipar amerikar batzuen historia.

Nik neuk gustora ikusi nuen pelikula, ez gaiagatik soilik, nortzuk eta NOLA egiten dutelako baino. Ziur nago pelikula honek Iparramerikan bere garrantzia ukango duela, harrera ona eta txarra. Uka ezinezko da pelikula on baten aurrean gaudela.

Xabier E.

RENOIR; «Omenaldi soil bat»

Azken egun hauetan telebista eskeintzen ari zai-gun zinema programaketa on xamar iruditzen ari zait. Egia da «gure» telebista ez dela ibilitako bi-deetatik mugitzen eta baita ere beste zinema mota batzuei ez diela inongo aukerarik eskeintzen, noiz behinka ez bada, baina bada zerbait ia egunero Delmer Davez, Hitchcock, Rosellini, Hawks, Ford, Lang, Vidor, Tourneur, Mizoguchi eta beste askoren filmeek pantaila txikian toki bat dutela ikustea.

Batzuk, programaketa hori ikusirik, telebistako taldea kritikatu dute, elektoralismo hutsa zela salatuz; bestela, zer arrazoin zegoen hauteskundeetako azken egunak arte programaketa jator bat ematen ez saiatzea? Ez dut esango arrazoin faltan dabilzenik, baina zer triste den toki batetan batek behingoz bere funtzioa ongi betetzen duenean elektoralismoz salatzen dutela ikustea...

Orain dela egun batzuk, Aita Sainduaren bisitaren

erreportai baten ondoren, non, hauteskundeetako giroa beheratu gabe, jendea-ri artzain bila ibiltzea zenbat gustatzen zaion erakusten ziguten, Renoir-en «El río» filmeak dominaren beste aldea, barruko pakearena hain zuzen, ederki erakutsi zigun.

Auguste Renoir margolari ospetsuaren semea zen Jean Renoir 1894.eko Irailaren 15-ean jaio zen, Parisen. Munduko 2gn. gerlak Italian harrapatu zuen, «Tosca» filmea egiten ari zelarik eta E.E.B.B.-etara herbesteratu zen. Han

zenbait filme egin zuen, hala nola «This land is mine», «Swamp water» e.a. 1950. urtean norberarekin suertatze bat suposatu zuen «El río» egin zuen.

Gauza jakina da natura-rekiko duten errespetoan kokatzen dutela indiarrek beren erlijioa, orokorki aztertuta. Gauza guztiak dira Jangoikoaren irudi, ibaiak tartean. Baten ondoan bizi da, kasu hone-tan, Esmond Knight-en familia. Etxe honen aldame-nean neska mestizu bat bizi da bere aitarekin.

Egun batean herri hartara John kapitaina iristen da. Gerlagatik hankamotz da eta sustrairik gabe aurkitzen da. Ez dio bere bihotza inori ireki nahi. Pertsona arrotz honen etorrerak senideen arteko harremanak aldatzen ditu, izkutatuturik zegoena desestaliz.

Renoir-ek pertsonaia bakoitzaren izaera eta erreakzioa, neskena gehienbat, ederki eta laburki adierazten dizkigu, protagonistaren ikuspegitik, hain zuzen.

Agian, protagonista hauek bizi dituzten maitasun ideialak ez dira gaurkoak izanen, baina «Toni»-ren egilea, Truffaut bere «Dos inglesas y el continente» filmean bezala, sentikortasunaren alde agertzen zaigu. Eta hor bai ez dagoela inongo mugarik. Hala ere, berea ez da «Love story»-ren antzeko erromantizismo huts bat. Maitasuna poesia bihurtzen da eta hori filmearen egituraren isla izan da, Mizoguchiren maitasuna eta heriotzari buruzko poema xarmangarri bat den «La emperatriz Yong Kwei Fei» filmean bezala.

«La gran ilusión»-en egilearen zineman ba dago Rosellinirekin erlazionatzen den soiltasun bat, identifikazio guztiak aldearatu. Gogora ditzagun orain, alderatze hori frogatzeko, erabiltzen dituen elipsisak: Umearen heriotza, neskaren suizidioaren erabakia, udaberriaren etorrera, e.a.

«El río»-k kontatzen digun amodio historia hau dokumental gisa dago estrukaturatua, «Roma, citta aperta»-ren egilearen «Germania, anno zero»

eta «Stromboli» bezala. (Ezin dugu ahaztu ere 1958. urtean Rosellinik ere Indiari buruzko filme bat egin zuenik).

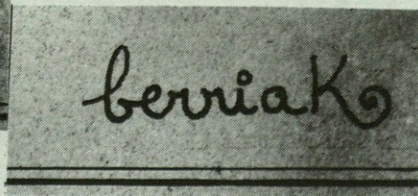
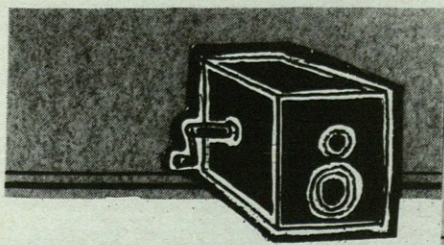
«El río» egiten ari zelarik, Renoir-ek filmearen erritmoan nabaritzen den barruko pake bat lortu zuen. (Kontutan hartu behar dugu artezko eite jatorrek beraien barruan daramatela edo, hobe esanda, eraman beharko lutekela esanahia. Lasaitasun hori, alegia, filmearen egitura, erritmo edo irudietatik iri-

tsi behar zaigu, eta ez gidoi edo aktoreen elkarrizketatik). Egoera hark bere lanaren ibilbidea aztertzeke lagundu zion, eta hortik aurrera egin zituen 7 filmeetatik 4 lehenengoeke arteari omenaldi garbi bat suposatuta zutela esan dezakegu. Hala nola, «La carroza de oro» (1952) «comedia dell'arte»-arekiko, «French Cancan» (1954) music-hall-ekiko, «Elena y los hombres» operetarekiko eta «Le déjeuner sur l'herbe» (1959) inpresionismoarekiko.

Orain dela hiru urte Beverly Hillsen hil zen zinegile honen lana ez da inoiz behar zen heinean istimatu. Bere filme zahar batzuk «La chienne» (1931), «Toni» (1934) eta beste batzuk alegia, Zinemaldietan eta Zine-klubetan ezagutzen ari gara orain lehenengo aldiz.

«Las reglas del juego» eta «La gran ilusión» berjartzean, jendeak agian, leerro hauen bidez, omenaldi txiki bat eskeini nahi izan diodan zergatia ulertuko du.

Xabier PORTUGAL

FILME ZAHARRAK BERPIZTEN DIRENEAN

«El beso de la pantera», «Phantasma», «Viernes 13», «Rocky» eta beste filme askok, bigarren edo hirugarren zatitan izan duten arrakasta ikusirik, produzitzaile batzuk zenbait filme zahar haus kentzen ari dira, jatorrizko titulotan itxaropen guztiak jarriaz. Hala nola, Richard Franklin zinegi-

lea «Psicosis II» egiten hasi da, Anthony Perkins eta Vera Miles aktoreak izanik.

Bestalde, Gene Taft produzitzailea «Gigante II» filmea prestatzen ari da, laister egiten hasteko asmoz.

Agian lortuko duten gauza bakarra jatorrizkoak hobeak bihurtzea izanen da. Ez zen beharrezkoa, baino ez dago gaizki.

SCARFACE. Remakekin hasi garenez gero, Brian de Palma, H. Hawksek orain dela 50 urte, Paul Muni eta George Raft-ekin egin zuen «Scarface» filmearena egiten hasi dela esan behar dugu. Errodajea Los Angeles hirian da.

* * *

TOTEM-ak jarraitzen du

Bere lana Bilbon kokatzen delarik Euskadiko arte ikerketa modernoaren lekuko kontsidera daiteke. Iñaki de la Fuentes-i buruz ari naiz. Bere azken erakusketan, Aritza galerian, heldutasun argi bat ikus dezakegu, batez ere, bere obraren ibilbidea ezagutzen badugu. Argia diot, ze erabiltzen duen hizkuntz plastikoa rotundoagoa, borobilagoa, arteagoa bihurtzen zaio. Hemen ere Oteizarengana jo behar dut prozesu hau hobeto uler dadin. Iñaki de la

Fuentek berak onartzen du Oteizaren eragina. Oteizaren teoriak azaltzen digute gaurregun artegin-tzak historiaurrean bezala depuraketa prozesu bat daramala berez bukatuko den punto batetara heldu arte eta hemen bizitzara pasatuko da ikuspegi estetiko batetik «biziz». Esan behar dut hala eta guztiz ere azken pausu hau ez daukadala bat ere garbi.

1976an egin zuen bere lehen erakusketa. Bolada hartan eskulturaz eginda-

ko forma geometrikoak erakutsi zituen. Hormatik irtetzen ziren errelebeak ziren. «Euskal eskultura» delakoaren barruan sailkatzten dituzte. Eta beti inguru politiko baragarri hartako erreferentziak: Beste artista batzuren (Catania, Txomin Badiola) ikerketa prozesua alderantziz eraman du: hauek koadro planoaren anbitotik edo lekugunetik hasita gero eta sakonago ikusten dute espazio errearen beharria. Badiola esate baterako gauza erreara heldu da.

Alderantziz, De la Fuentes espazio ilusorio batetara iristen da.

«Aritza galerian egindako azken erakusketan zentratuko bagara berehala nabaritu dezakegu pintura horretan tentsio barrenbarrengo bat. Bere barruan bolkan batek mugierazten dio amorruz gizarte honek botata daukan armiarma sare barruan. Oihuak, deidarrak datozkigu pinturatik askatasun mamitsu bat bilatu nahian. Tarteka ihes egiten dioten hotxakadek salatzen digute orain-

dik gelditzen zaiola hezitako pizti bultzakorra; denok barruan, sakonean daukagun izakiaren instinto inpulsiboa. Ondo dakigu zelako mexpresioa —persekuzioa ez esatearren— jasan duen honek ideologia «hezitzaileen-gandik». Orratz bat ipurditik sartzen dizutenean isiltzeko, erreprimitzeko agintzen dizuten ideologia horiengandik.

Arlo horretan hezikuntza hitza darabilgunean zeta-zoko paperaz egindako mundu batetara sartzen gara eta ni nahiko papartzatza naizenez eskuak poltsikoan sartuko ditut. Bere expresionismo sendoak arrazoiarekin topo egiten du. Jokabide; metodologia intuitiboak, barruko indar beroak laguntza eskatzen dio buruari koordenatetan kokatu dezan. Zaldia erotu orduko ahosolatik guatu eta zaldiaren urdurtasuna bide zuzenetik gihatzen saiatzen da.

Mendebaldeko hizkuntz estetikaren historia luzeak De la Fuentesen inkonzienteko gordelekuan eraginez koadroaren planoan estrukturatzen den espazioa ordenamendu koerente baten atzetik doa. Espazioaren organizazioan konsziente da formatoaren mugaz eta horrexegatik haren arauera estruktura-

tzen da. Formak, bolumenak garbi azaldu arren espazio rotundo batetan sarri anbiguetateari atak zabaltzen dizkio. Askotan ez dakigu masak eta planoak gugana datozen edo urruntzen diren. Hau hobeto ulertzen da erabiltzen duen planteamendu expresionista kontutan hartzen badugu. Hemen De la Fuente nortasun mardul batekin jabetzen da euskal eskola ortodoxo aurrean eta Mediterraneoko haize epelak dakartzkigu. Hiskuntza plastikoaren kodigo desberdinak konbinatzen ditu oreka zintzo batetan: espazio hutsa eta ortodoxoa apurtzen du. Espazio hotzean gorputzaren berotasuna sortzen du, hotxakadan eta grafismoaren laguntzaz. Masak apurtzen dira eta dardar egiten dute kodigo desberdinarekin.

Koadroen estrukturen behetik gorako formak agertzen dira. Hau konstante bat da. Totem zentzua dakarkigu gogora.

Ama Lurretik jaiotzen den totemak izakia babesten du eta horrela segurtasun bat sortarazten dio. Gauza horrek matiz «erlijioso» bat hartzen du. Independentzia izpiritual bat ematen dio gizonari. Artista honengan eta kreaizaile guztiengan lanaren azpian, oinarrietan, sustraietan totem kontzeptua dago. Gertatzen dena zera da: antzinean totem-gauza bakarra bazeen orain totem-gauza multiple aldakorrera aldatu da. Kreaizailearen lanak alderdi metafisikoa darama. Kreaizio aldakorra askotan lelokerian, absurdoan, sinplekerian hilkortasunean bustitzen bada ere totem ikuspegitik hartzen du bere balioa eta izate zentzua. Eta independentzia izpirituala (estetikoa), norberarengan segurtasuna eta inguruko krisien aurrean babesleku bat opatzen digu. Baina beti muga batzuren barruan.

MALLUKI

antzerki aldizkari berria: «antzerti»

Mikel ANTZA
Eneko OLASAGASTI

TEATRERO BAT ETA TEATRO ZALEENTZAT INFORMAZIOA

*Aldizkariaren familia ugaritzen doa nahiz eta orain ez asko norbaitek aldizkari «gehiegi» zegoela aldarrikatu. «Antzerti» Eusko Gobernua-
ren antzerki zerbitzuak izen bereko aldizkari bat sortu du. Hori dela eta, nondik joko ote duen ja-
kin nahiean, aldizkariaren argitalpenaren ardu-
radunetarikoa batekin hitz egin genuen, Eujenio
Arozenarekin, hain zuzen.*

Bi aldizkari zubia eginez

Aldizkariaren aurkezpe-
nean dioen bezala «garran-
tzi handiko zulo bat bete-
tzera dator» «Antzerti» al-
dizkari berria. Arozena
jaunak aditzera eman zi-
gun bi arlotan arituko dela
«Antzerti» zuloa betetzen,
izan ere ez bait da txikia
zuloa. Alde batetik forma-
to txikiko aldizkaria dugu,
hilabetekaria izango dena
eta egileen obrak argitara
emango dituen, baina ez
bakarrik obrak, «egilea eta
bere egoera, lehenengo ho-
netan egin dugun bezala,
Iñaki Barriolarekin elka-
rrizketa bere aitaren egoe-

rari buruz, jendeak ikuste-
ko ze giroan egiten zen an-
tzerkia». Bigarren aldiko
lehen ale honetan Barrio-
la'tar Abelinen «Goi-
Argi» antzerki-lana eman
dute argitara. Bigarren al-
dia diogu, nolabaiteko
zubi bat egin bait dute, ge-
rra aurretik 54 ale argitara
eman zituen «Antzerti»k.

Oraingo honetan as-
moak gorago apuntatzen
dute, hiruilabetero aldiz-
kari berezi bat ere argita-
ratuko da. Eskuarlean du-
gun hau itxura onekoa da,
kalitatezko papera, sail ez-
berdinak: «Antzerkiaren
egoera Iberoko Lurbe-

soan», «Izketaldiak», eta
«VII Nazioarteko antzerki
jaialdia (1982-Gasteiz)».
Guzti hau esplikatzeko
dugu, tirada, hasera ba-
tean behintzat, mila alekoa
delako; nahiz eta «gober-
nuaren nahia autofinanzia-
ketara iristea da, horrek

honela esplikatzeko zuten
euskararen erabilpenaren
arrazoia: «Guk egile bako-
tzari bere hizkuntza erres-
petatu nahi diogu, teatroa
nola ez den idazlan bat, ga-
rai hartan nola idazten zuten

erakutsiko bait du euskal
teatroko zaletasuna, horrek
esan nahi du grina bat, di-
namika bat dagoela».

Aldizkari elebiduna?

Hizkuntzari begiratzen
badiogu, gaztelera eta eus-
kara erabiltzen direla
ohartuko gara. Baina ez
hori bakarrik, euskararen
erabilkeran desoreka na-
barmena dago, Arozenak

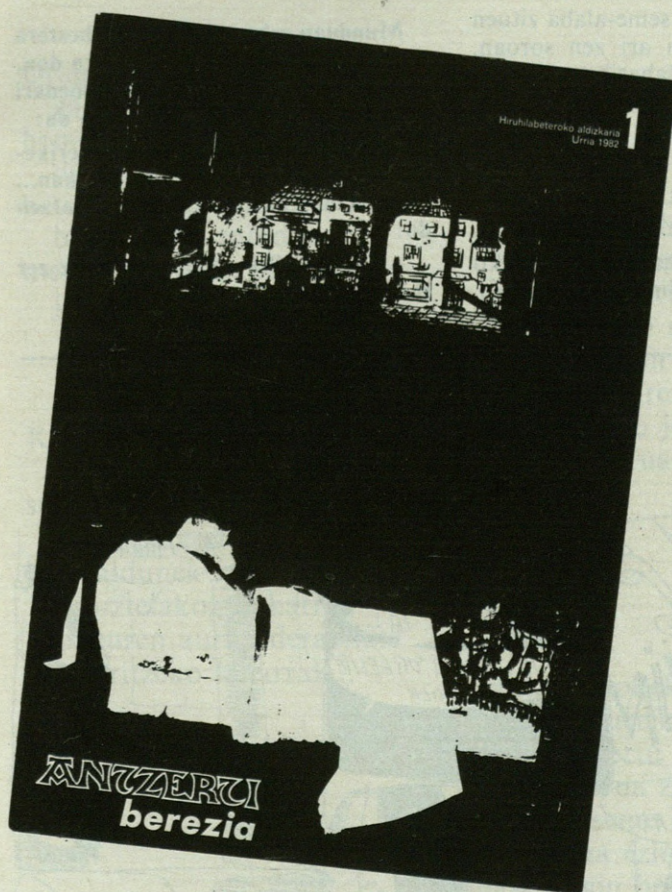
ikusi eta balio du piska bat
Donostiar batek egina
bada, bere giroan euskara
nola erabiltzen zuten ikuste-
ko. Hortik aparte, gaur
egunean idazle bati zuzen-
keta batzuk egiten badiz-
kiogu beti izango da ten-
dentzioso samarra, batea
edo bestea. Beraz egilea
errespetatu nahi dugu.
Gero, gure hizkuntzaren al-
detik, nik Euskaltzaindia-
ren baldintzetan sinisten
dut eta nirekin ari direnak
ere bai». Ondoren piska

bat matizatzen zuen hau, «begira, nik Euskaltzaindiaren babesean diot, baino beti aho-hizkuntza erraz batean, euskal teatroaren eta euskal mundu hori, ez bait dut uste euskal literatura asko irakurritako jendea denik. Orduan jende horri zuzentzen gatzaiola eta beraz behar du erraza».

Beste arazo bat da eus-

errespetatuko da; dena dela, nik uste dut gutxienez ehundik berrogeitamar euskaraz mantenduko dugula». Ifarraldekoekin harremanak egongo badira eta badirudi baietz, interesgarri litzateke gazteleraz agertzen diren bezala frantzesez ere agertzea, baina hori, agian, beste kontu bat da...

Antzerki informazioa

kara-erदारaren erabilpena. Formato txikiko alean euskara besterik ez da erabiliko, egileen lanak aurkeztera zuzendua dagoelarik. Bestean berriz, informazioa ematen den horretan, biak erabiliko dira, «ez dugu jarri: ehundik ehun euskara ez, baina ardatza beti euskara izango da, dudarik ez; honek esan nahi du kanpoko hizkuntzan datorren guztia euskara itzuliz izango dela, gazteleraz egiten badigute

Antzerki aldizkari honek aldizkari huts baino zerbait gehiago izan nahi du, artikulu honen haseran aipatzen genuen aldi berri honetan asmoak gorago apuntatzen dutela. Antzerki taldeei zuzendua doa eta harpidetza bidez lortu ahal izango dute; bestalde liburutegia eta kioskotan ere aurkitu ahal izango dira batzuek. Zabalketaren azken puntua atzerria da,

Europako taldeekin harremanak sendotu nahi ditu «Antzerki»k.

«Guk nahi duguna da hau antzerki taldeentzako zentro bat bihurtu, ez aldizkaria bakarrik, baizik eta honen inguruan sortzen den giroa ere bai. Guk lortzen baditugu beste hamar-hamabi aldizkari harremanak, ez gara gu bakarrik izango, kanpotarrak ere inguratu». Beraz, «Antzerki» informazio zentro baliagarri eta garrantzitsu bilakatu daiteke eta gainera Aroren eduki esan zenez «nik uste hau gobernuaren betebeharrak dela bete tean, bestela nork egin dezake?». Kubakin, Ameriketako etabarrekin harremanak aipatu zituen, «lan motela izango da, baina piskanka piskanka sei hilabetetan jarriko gara».

Arorenak beharrezko ikusi zuen Euskal Herriko antzerki taldeekin harreman berezia «alde batetik, kritika zentzu batetan, halako edo holako informazio ez dela eman eta guk lor dezagun. Bestalde, guk nahi genuke «Antzerki» talde horien lanen argibide izan zedila».

«Antzerkiaren egoera Euskal Herrian, une jaioberriaren bezalakoa da, ez dago finkatuta antzerkia goimailetan, orduan aldizkaria bera ere hasi da informaziozko izaten, definizio garbirik gabe. Taldeak eta euskal antzerkia definitzen doan heinean joango da aldizkaria ere zehazten. Nik uste dut aldizkaria ibiliko dela talde horien mugimenduen arabera». Hori benetan horrela bada aukera paregabea eskeintzen die «Antzerki»k, Eusko gobernuaren antzerki zerbitzuak, Euskal Herriko antzerki taldeei.

Nortzuk egingo dute aldizkaria?

Aurkibidea eta abar agertzen diren lehen orrialdean ez da ageri arduradunen izenik, Eusko Jaurlaritzaren zibilua eta akabo. Nor ote zebilen horren atzetik galdegin genion Arorenari eta autaketa bat egin zela esplikatu zigun, «bi mota daude aldizkari bat egiteko, bata erredakzio talde bat osatu eta horiek egin dezatela aldizkaria eta bestea berriz koordinaketa talde bat bildu eta horiek idazleak aurkitu». Bigarrena autatu dute, «arrazoi batengatik, idazleak espezializatuak eta garanti bat ematen dutenak, garanti baten bila; ahal den neurrian geure herria eza gutzen dutenak». Beraz kalitatea eta gure herria eza gutzea dira aldizkari honetan kolaboratuko dutenak bete beharreko erizpideak.

Lehen alde berezian agertzen dira «Iberoko Lurbesoko» antzerkia aztertuz zenbait prestijiozko firma: Ricard Salvat, Manuel Lourenzo, Helder Costa, Manu Aguilar...

Bukatzeko

Beraz, aldizkari berri bat. Baina ez nolanahikoa, aldizkari espezializatu bat dugu. Prentsaren egoera oso ona ez denean, honelako aldizkari baten bizitza zaila litzake bere horretan utziz gero; hobe ulertzeko, arnasa artifizialki eman gabe segituan hilko litzatekela. Batez ere, antzerkia gaur egun, nahiz eta gorakada antzekoan egon, kulturaren arlo marjinatua delako.

Eremu ederra dauka lantzeko, zulo ederra tapatzeko. Eta une hauetan edozer da ona zuloa tapatzeko, papera era bai.

TeatrEROen sail hone-tatik ongi-etorria ematearekin batera bere kidearen, «Dema»rena baino bizi-luzeagoa opa nahi diogu. ●

LINTERNARENA

Jose txok bazuen gauetan mendira linterna batekin abiatzeko ohitura. Halako batetan, bere baserri inguruko mendi baten inguruan bueltatxo bat ematen ari zela, arnas estu batzu entzun zituen, belardi batetatik zeto zela. Zer zegoen ikusi nahirik linterna harunzkaldera enfokatzen du eta non ikusten duen bikote bat txortan gozogozi ari dela. Harriturik eta beldurturik, lehenengoz ikusten bait zuen horrelakorik, korrika itzultzen da baserrira. Hurrengo egunean, gau guztia loak ezin harturik pasa ondoren, gertatutakoa amari kontatzea erabakitzen du.

— Ama, atzo gauean menditik nindoala... nik ez nuen nahi baina... bikote bat txortan ikusi nuen.

— Joño! Hi al hintzen linternarena arraio alu hori?

Interrogatzen dute, eta bera dela traidorea jakiten da.

— Harriturik gaituzu, nola jakin duzu bera zela traidorea?

— Nire aitona erakutsi zidan Leninen esaldi hura «Herria traizionatzen duenak ezingo du sekula lorik hartu», eta bera zen parlamentuko diskurtsoetan lorik hartzen ez zuen bakarra.

UMEAK SOBRAN

Jadanik hamabi seme-alaba zituen baserritarra lanean ari zen soroan. Halako batetan alabarik zaharrena hurbiltzen zaio oihuka:

— Aita, aita! Amak esan dit umea egiten ari dela eta berehala joateko.

— Esaiozu oraintxe noala.

— Ama, oraintxe omen dator.

— Alaba, berehalaxe etortzeko esaion, hementxe dinagu eta.

— Aita! Aita! Joateko esaten du, umea egiten ari dela!

— Esaiozu oraintxe noala.

Istoria hau gutxienik sei aldiz errepikatzen da. Zazpigarrenean azkenik:

— Aita! Aita! Joateko! joateko! Umea egiten ari dela!

— Beno, beno! joan beharko dinagu, bestela ez den geldituko eta.

BIDAIAIAREN ISTORIOAK

Munduan zehar alde batetik bestera ibilitako bidaiari bat pisa egitera doa, eta hortan ari dela, eskuartearen duenari begira bakarka hizketan hasten da:

— Hik ezagutu dituk hik: Ameriketarik, Australian, Japoiar, Afrikan... Halako batetan puzkar bat botatzen du:

— Eta hi isilik egon hadi, hitaz zer esana ere badago eta.

IJITO POLIZIA

Txekoslovakia udaberria pasa ondoren, neurri gogorak hartu omen ziren, aparatua garbitzeko eta polizia sartzea nahiko zaila omen zen garai haietan. Horretan zebiltzatela ijito bat agertu zen hango komisaldegia batetan polizia sartu nahi zuela esanez.

— Baina zu pasa al zara unibertsitate? Edo irakurri al dituzu marxismo-leninismoaren klasikoak?

— Ez, nik horrelakorik ez dut sekula egin, baina ala ere polizia sartu nahi dut.

— Baina hori gure konstituzioaren aurka doa, ezinezkoa da.

— Begira, nik horrelakorik ez dut jakingo, baina ijito guztiek izan ohi dugun instinto berezi bat dut gaizkileak harrapatzeko, eta gainera benetako bokazioa daukat eta polizia besterik ezin ninteke izan.

— Beno, proba bat pasa beharko duzu lehenik. Dirudienek, parlamentuan, traidore bat dugu, amerikanoei informazioa pasatzen diena. Sospetxa batzu baditugu baina oraindik frogarik ez dugunez, zuri dagokizu traidore hori nor den aurkitzea.

Handik aste batetara, hori doa gure ijitoa berriro komisario jefearengana:

— Begira, traidorea, bigarren iladan esertzen den betaurrekodun buruzuria da.

BERTSOAK

AITA SAINDUA EUSKADIN

Itxaro BORDA

Orain datozen bertso berriek
gaia dute apaindua
hemerezortzi zangorekin ez
da kurutza hebaindua;
betidanikan Euskal Herrian
baita fedea zaindua
merezi dugu Erromatikan
jin dadin Aita saindua!

Karol Wojtila izena duen
Polonar gizon zakarrak
sustatzen ditu gerla hotzeko
sugar latz eta zaharrak,
kapitaldunek ideia onak
dituztelako bakarrak
Mozkuren aurka derabilate
elorrizko laharrek...

Varsovin ere tanke pizuek
argitu baitzuten goiza
kartzela dago Lech Walezaren
udazkeneko egoitza,
Erromatikan Aita Sainduak
erraten du gero hitza
Poloniarrei salba ditezen
egin dezaten otoitza!

Aste betean ibili zaigu
ehun kardinallekilan
Espainiako erreinuetan
eta bazuen aski lan:
Madril erdian Jaunkarlosekin,
segidan airez Avilan
milaka bildu jenden artean
mitra buruan zabilan...

Euskadi honek hain fededunak
bisita zuen merezi
Loiolan sortu Iñaki haren
orroimena zagon gezi,
Aitoren seme hauek guziek,
urgulua ezin hezi
bakea egin behar zutela
entzutera joan ihesi!

Denek dakite Espaini zolan
datzala demokrazia
eta «arrosek» indar berria
dutela irabazia
aita Sainduak eman diete
sustenguaren grazia
errez delako ezeztatzea
ahar bizien hazia!

Erroman dagon Aita Saindua
beti indartsuen alde
menperatuak dauden jendeen
otoitzak beti debalde;
kapitalisten botereari
apal egiten du galde
ez diezaion komunismarek
zikindu bere artalde!

Azken bertsoan aitor dezadan
ez naizela horren lotsa
denen argira errateko zein
aldetan dutan bihotza:
Aita Saindua ibiltzen dela
bakea, gerla non goza
kurutzarekin hautsi nahian
burnizko igitai hotza...

Euskaldunak eta analfabeto-maila

MURUMENDI

Euskal Herrian 3 miloitik gora gara biztanleak. Azkeneko kontaketeak diotenez, 600.000 inguru euskaldun gutxi gorabehera, %20 edo 23 agian. Halere, Gipuzkoan ia erdiak eta Bizkaian ere gainerako probintzietan baino proportzio handiagoa. Eta, zer gertatzen zaigu?

— Ez garela kapaz euskarazko egunkari bati eusteko (astekaria ere 8.000 ale edo saltzen bide da).

— Irratiak euskaraz «egiten duela» entzuten dugula. Bestela hori ere ez.

— Udaletxe, Diputazio eta gainera-tiko zentru ofizialek ia beti (%99,99) erdaraz zuzentzen gara (gauza idatzietan).

— Lehen edo bigarren sektoreko enpresarik ez dagoela euskaraz funtzionatzen duenik.

— Azkenik, famili mailako eskutitzak ere «ia beti» salbuespenak salbu erdaraz idazten ditugula (herri bezala harturik diot «ditugula»).

— Eta abar, eta abar,...

600.000 euskaldun horietatik, betiko 10.000 edo direlakoak alfabetatu dira, liburuak idatzi dituzte, zientzietan saiakerak egiten ari dira, literatura idazten dute, itzultzaile bihurtu dira, Euskara irakasten dute, Ikastole-tako nahiz beste Ikastetxe ohoretsu batzuetako irakasle dira eta agian beste zeregin batzu ere egiten dituzte (antzerkiak, kantaldiak, zinea, e.a.)

Gainerakoek, eman dezagun 550.000 eta gehiagok, nahikoa eta gehiegi dute agian, haurrak Ikastolara edo Ikastetxe euskaldunen batetara bidaltzearekin (batzuk hori ere ez) Realari jarraitzearekin eta Euskara Batuaren bitxikeriez (dena da bitxia horientzat) ihardutearekin edo antzarrak perratzearekin, baina beren ametsetatik ez da pasa alfabetatzerik eta are gutxiago beren alor profesionalari dagokion alfabetatze teknikoak egiterik! Hori astronauten lana da.

550.000 eta gehiago horietatik, 8 edo 10 urtedunen hiztegia, esaldiak, e.a., hots, haur-mailako hizkuntza du

mulizo handi batek eta gaineratikoe berriz duela ehun urteko baserri-mailakoa dute. Beinbitartean, pertsona helduei dagokien kultura unibertsal maila dute denek eta giro industrialean dihardute lanean (edo zerbitzuetan). Funtsean hiri-giroan. Profisionalki, sozialki eta politikoki helduak dira hizkuntza arrotzean, baina ez euskaraz. Ondorioz, euskaldun-kopuru handi hau, haur-mailan edo iragandako bizitza eta kultura baten mailan aurkitzen da bere hizkuntza nazionalari dagokionez. Klean sortutako gehienak haur-mailan eta baserrietatik jaitziak iragandako kultur mailan. Baina bestalde, denak daude gaurregungo mailan erdaraz harturiko kultur mailari dagokionez. Eta orduan, beren euskara-erabilera ere maila horietan gelditzen da: 10 urteko haurrenean edo joan den mendeko baserritar analfabetoenean. Sukaldean, zenbait kaletan, zenbait tabernatan; etxeko kontuetaz, familiarteko gorabeheraz, e.a. mintzatzaren dira euskaraz eta hortik kanpora irtenez gero gehienetan erdaraz edo eta inongo egokitasunik ez duen euskaraz.

Badakigu hori horrela gertatuaren erruak ez direla pertsona horienak, baina egoera horrek ba du gaindipen-modurik. Gaurko belaunaldiak jokatzen dute inoizkoek baino gehiago euskararen bizia eta gaur horrela aurki-

tzen den euskaldun orok, hil arteko obligazioa du bere hizkuntz maila lezakeen neurrian hobetzeko, jasotzeko eta trebatzeko. Eta puntu honetan dago hain zuzen ere 550.000 euskaldun horien axolagabezia, utzikeria eta alferkeria. Egoera hori mantentzearen errua, euskaldun hiztunen multzo handi horrek du une honetan. Non eta zer ikasirik ez da falta eta norberak ikasi beharrekoak ez dago seme-alabek ikasteko uzterik. Haiek hurren urratsa eman behar dute eta ez aurreko belaunaldiarena. Euskaldunok orain eta hemen alfabetatu behar dugu guztiok, bestela hurrengo belaunaldia ere ez da alfabetatuko eta bitarte horretan mintzaira galduko du.

600.000 hiztunok erdara-mailako prestakuntza bagenu euskaraz, 2 egunkari euskaldun mantentzeko (agian ideologia desberdinetakoak), zeren eta 50.000 erostunekin bizi daiteke egunkari bat eta 600.000 hiztunen artean 100.000 ale saltzea ez luke miraria izan behar.

Proporzio berean, edozein liburu ere 5.000 ale argitaratu eta ezin saldurik ibili ordez, 50.000 argitara ahalko lirateke. Zer esanik ez Telebista eta Irratiak zein hizkuntzatan ihardun behar luketen ez litzateke zalantzan jarriko. Ikastola eta beste Ikastetxe euskaldunetako haurrek, askoz ere hobeto hitz egingo lukete eta unibertsitate-mailan euskaraz aritzeko ez lukete gaurkoek hainbat behaztopa ukanen, e.a.

Non da euskaldun hiztunen kontzientzia? Erdaldunak euskaldundu beharra dago, baina, ez al lirateke askoz ere lehenago euskaldunduko 600.000 euskaldunok geure adin eta bizi-mailari dagokion euskara-maila harrapatuko bagenu? Hoge edo hogeitamar urtean gehien bat euskaldundu dezakegun Euskal Herria, ehun urtean euskalduntzeko utzi behar ote dugu gutako bakoitzak apur bat ikasteko esfortzua ez egiteagatik, bitartean hizkuntza mapatik ezkutatze dugu arriskuarekin? Erantzuna 550.000 euskaldun alfabetatu gabeek dute.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai ajentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honantz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloi edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA